

*Popravki ob robu so deloma Vrhovnikova,
deloma moja NOG*

Gregorčičeva pisma Gruntarju.

Izidor Cankar.

Dolgoletni in do zadnjega zvesti prijatelj Simona Gregorčiča, notar Ignacij Gruntar, hrani nad 80 pesnikovih pisem, ki jih je blagohotno izročil uredništvu »Dom in Sveta«, da jih priobči. Pridržel si je samo nekatere odstavke, ki sedaj še ne sodijo v javnost, priobčevalec pa je izločil nekaj listov, ki ne morejo zanimati slovstvenega zgodovinarja in ki tudi za Gregorčiča kot človeka niso značilni. Prepis pisem je oskrbel g. Hubert Leiler. Nekatera so v odlomkih objavljena v Burgarjevi knjigi »Simon Gregorčič«, tu jih priobčujemo v celoti.

Zelo velika večina teh pisem ni datirana, zato jih ni bilo vedno lahko prav uvrstiti; vendar pa mislim, da v kronologiji ne bo bistvenih napak.

Iz pisem se nam razodeva dovolj jasno pesnikov značaj, in sicer nekatere karakteristične črte, ki v marsičem dopolnjujejo dosedanje orise njegovega življenja — kajti popolnega življenjepisa doslej še nimamo. Dobro je označeno njegovo duševno razpoloženje pred izdajo prvega zvezka, njegov pogum v začetku literarnega boja in slednjič njegov beg pred svetom. Pisma iz poznejših let so vedno redkejša in tudi niso več tako zanimiva.

Gospodu Ignaciju Gruntarju, ki je, kakor je iz pisem razvidno, ves čas Gregorčiču bratski pomagal ne le pri pesnikovem slovstvenem delu, ampak tudi v mnogih gmočnih težavah, bodi tudi za zadnji dokaz pietete, ki ga je podal z objavo pesnikovih pisem, izrečena topla zahvala.

Do leta 1873. je služil Gregorčič kot kaplan v Kobaridu. Potem je dobil službo v Rifenbergu. Tu se je jel ukvarjati z mislijo, da bi privatno študiral klasično filologijo, k čemur so ga navduševali notar Gruntar, Erjavec in prof. Kragelj. Dal se je tudi že vpisati na vseučilišče, a kasneje se je skesal in ostal doma, »spoznavam, da nésem za svet in da svet ni zame«. O tem govore prva pisma.

1.

Predragi mi Nace!

Hvala Ti za skerb in trud, če bom kedaj dospel do česa, imel boš tudi Ti svoj dobri del pri tém.

Sodiš me prav, sitnostij ne maram, raje plačam 1 for. in 55 n. kr. — Za očeta bom vendar le poskrbel kolikor bom mogel, —!

Korák je zdaj na pol storjén, — skriváj sicer, a storjen je, korakal bom tihoma naprej; volje imam nekoliko, če mi moči ne opešajo, nadejam se, da se pripotim in priborim do — cilja ... ali tudi do — miru; do sreče ... ne drznem se upati ... vendar

to mi daje moč, da ne iščem samo tega, nego tudi kaj drugega, kaj višega ... če dosežem ono ... naj žrtvujem srečo in mir!

Prihodnji teden bom zopet v Gorici, ali pa Ti bom pisal zaradi knjig. Denár pošlji hitro Krageljnu z mojo zahvalo vred.

Srčen pozdrav Tebi in Erjavcu.

Iz srca Tvoj

S. Gr.

2.

Dragi Nace!

Obá sva enako pridna v dopisovanji. Tvojega lista nisem dobil, ali si ga poslal ali ne? — Prosim Te, obrni se zopet do Kragelj-na ter naprosi ga v mojem imenu, naj bi mi poslal scripta prej ko prej mit Postnachnahme diréktno v Rifenberg. O tej priliki sporoči njemu in unemu gospodu, ki je moje osebo pri dekanu predstavljal in me vpisal, — moje toplo zahvalo, katero jima morda kedaj osebno izrečem. Še eno: ali se Ti ne zdi potrebno, da bi omenjena gospoda za njiju trud kako odškodoval? in kako? ... Ti zdaj gotovo pridno delaš, jaz se tudi nekoliko bavim s poslanimi mi knjigami, samo s tem razločkom, da jaz šele začenjam, ko Ti že nehavaš —. O božiči se nadejam, ga bova vže pila na srečen nastop kake notarske službe! — Le serčnost! Vse pojde prav!

Tvoj zvesti

S. Gr.

Stritarjeva »Ljudmila«, o kateri govori Gregorčič v naslednjem pismu, je izšla v 23. številki »Zvona« l. 1877. Pismo je torej pisano najbrže decembra istega leta.

3.

Dragi Nace!

Stritarjevo »Ljudmilo« sem večkrat prečital, ne šele vsled Tvojega lista, nego hitro, ko mi je prišel »Zvon« v roke. Kaj naj ti o njej pišem? Lahko bi mnogokaj, ker pregledal sem obliko in zaderžaj, — a ne vtegnem, danes je tisti dan pred dvema praznikoma, vsaj veš kaj to pri meni pomeni. Zato le nekoliko, ker vže tako želiš moje menenje, akoravno ni važno, kaj jaz o čemérsibodi sodim.

Pesmi, ki duhovniká popisujejo v podobnem položaji, — najdeš lahko mnogo. Kako lepo národno pesem te vrste imamo Slovenci, pesem o tici, ki je prišla klicat duhovnika k bolniku, kateri je bil na samoti obležal! Sam Anastazij Grün jo je visoko cenil ter lepo v nemščino prevedel. Predmet je popolnoma opravičen. Če sme pesnik seči v polno človeško življenje in če žalostne dogodbe res glasneje bijejo ob vsako čuteče srce, — potem je pesnik iz polnega življenja zgrabil prav hvaležen predmet, pa ga tudi dobro izdelal. Pesmi podobnega obsega sem čital, enakega pa ne, — vsaj mi Slov. je gotovo nimamo. »Ljudmila« (jaz bi jo vverstil med balade) je po obliki in obsegu doveršena. Kako lepo

72
popisuje Stritar odhod od cerkve in spremljevanje ljudstva! »Po v á s i se gl á s i zvonček drobán« itd. Človek sliši zvonček in vidi vse ljudstvo pred sabo!

Cela dogodka je naravna — o tem ni dvombe! Vsaj meni se tako zdi. Ali je pa Stritar res na koga mislil? ne vém! Tudi ni to neobhodno potrebno! Da bi bila »Ljudmila« allegorična oseba? Jaz rečem, da ne! Ljudmila je Ljudmila — ali Bog vé kako ji je bilo imé! To je gotovo iz notranjih vzrokov. Beri natanko, pa najdeš!

Živi! Tvoj S. Gr.

4.

Dragi Nace!

Tvoj zadnji list sem bil dobil, a lenoba mi ni dala zahvaliti se ti! No, pa saj Ti me gotovo izgovoriš.

Pretekli teden je bil očka pri meni. Slišal je vže v hribih nejasen glas o mojih namenih, neko nerazločno šumenje — á véroval ní; prišel je torej k meni, — poprašal, — izvedel. Mislil sem, da bo hud, — a mož je bil vedno móder in tudi stara leta nemajo pri njem sploh navádnege vpljiva: on vidi in umeje, da bo boljše zame, ako grem — zadovoljen je z mojimi koraki.

O Pinčevki¹ slišim, da jej ni dobro, — pozvedi, — piši!

Oseba in cela družina mi je pri serci; rad bi imel natančna sporočila, — da (ker družega ne morem) vsaj sočuvstvujem, soterpim in sožaljujem. —

Kedaj pojdeš v Těrst —? Jaz bi rad zvédel, ker morda pojdem tudi jaz takrát, da zživam s Taboj trenutek, ko Te pripelje do konca morilnega bojevanja sě saboj — ter Te uvede na polje mirnega, resnega in vspešnega delovanja za narod Tvoj!

Serčna voščila za priserčne božiče. »Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis!

Iz serca Tvoj S. Gr.

Naslednje novoletno voščilo je pisano decembra 1877. Zadnja pesem, ki jo je Gregorčič objavil v 3. letniku »Zvona« (»V célici«) je izšla 15. septembra. Zato toži v pismu, da »vže skoro štiri mesece nisem naredil ni čertice«.

5.

Dragi Nace!

Molčanje je lepa čednost, a te čednosti imava midva — preveč! Ko bi réd trapistov še ne bil ustanovljen, ustanovila bi ga midva! Se ve da bi mu ne dala tako trapastega imena!

Preden staro leto mine, oglasiva se še enkrat in reciva mu na glas: prav je, da te več ni!

Potem pa bi bilo treba kaj za novo leto voščiti, a mi čnogledci, katere je svet vže stókrat po nosu vdaril, vémo, da voščilo je sicer lepa reč, da sreče prinesiti ne more! Torej molčimo! Posebno ker je med nami skoro vže dogma: Es kommt selten was besseres nach!

¹ Matj Krilana — Pagliaruzzija.

Voščim samo to, da v novem letu ostaniva — stara prijatelja! —

Jutre grem v Gorico, da zopet enkrat vidim Erjavca.

Meni se godi po starem; delam pa ne po starem: vže skoro štiri mesece nisem naredil ni čertice! Tedaj lenuham, in se — redim!

Lep idealist!

Ako nimaš še nič odgovora glede Tvoje službe — pridi ta pust k meni — če se ti ne zdím — prepust! Tukaj bova živela kot dva puščavnika, včasí jo zavijeva med ljudi, če jih kje iztakneva. Pri meni boš, dokler ti bo ljubo; zdaj mi bo to ložej, ker sem delo opustil; ako me kaka muha prime, saj boš znal z mano poprpeti. Ob sabotah, če boš Ti pri meni, bo gotovo Erj. prihajal iz Gor. in tako bomo imeli včasí kak lep večer! Pričakujem Te, vsaj domá si vže dolgo! Žertvuj še meni kaj, zdaj vtegneš, potem nikdar več tako! Živi!

Iz serca Tvoj S. Gr.

Pagliaruzzijeve (»Pepijeve«) pesmi, o katerih govori Gregorčič v naslednjem pismu, so pač »Na planine!«, »Vprašanje« in »Udaja«, ki so izšle v Stritarjevem »Zvonu« l. 1878., št. 19, str. 289. Pismo je torej bilo pisano oktobra istega leta.

6.

Predraži prijatelj!

Z odgovorom, to vže naprej vém, ne boš zadovoljen, — a molčati vendar nočem in ne smem. V Beč ne pojdem, ostanem domá, spoznavam dan na dan bolje, da nésem za svet in da svet ni zame — najbolje, da sva ločena. Némam več niti moči niti poguma, da bi se vergel v hrum in šum življenja, prepozno je! Poleg tega se tudi bojim, da to, kar bi mi imel dati in pokazati svet, bi nekakor ne povzdignilo mi poteritih moči, — marveč bi le vžálilo in poterlo sercé. Še to malo, kar mi znano o svetu — je preveč!

Klasike hočem pa vendar tudi vnaprej prebirati, da se kaj naučim in da si s poštenim poslom odganjam sitne muhe. Erjavcu mi bode treba odgovoriti v enakem smislu — čemu bi Vaju slepil s polovičnimi odgovori? Najbolje, da izrečem celo resnico, četudi ni povoljna.

Prašáš me o Pepijevih pesmih? Kako sodim o njem, Ti je dobro znano. Meni se je zdel vedno, — četudi sem zadnja leta le malo imel prilike občevati z njim, — poetično, recimo natančneje, lirično ubrana narava; skoro slutil sem, da se bavi s poezijo, čeprav ni se nikoli proti meni izrazil. Ko sem dobil v roke zadnji »Zvon«, bil sem prav vesel, da me slútnja ni prevárla. Pesni sem prebral večkrat, in reči moram, da začetek mu ni v sramoto, celó letošnji »Zvon« ima že slabjših pesni. Oblika je gladka, brez napake — vidi se iz nje, da Pepi se ne vadi še le od včeraj; čút plemenit in globók, pozná se mu, da ni ponarejen, da je resničen. O zadnji pesmi bi skoro vedel, o kaki priliki se je pela... No, glede misli treba poštemu kritiku povedati, — da si Ti pravo zadel; a pomisli, da Pepi je še le 20 leten mladeneč, z leti pri tako zmožnem duhu lahko še prav mnogo doseže.

Jaz mu prav pošteno želim kot pravi patrijot, da bi nas vse prekosil. Vsaj takó vsi starejši pevci vže zgubljajo glás — in pojdejo kot je videti v pokoj — brez pokojnine.

Ako Ti bo ljubo priti v Gorico kedaj, piši, — ako pojdem jaz prej, pa jaz naznamim. — Na vsak način piši večkrat, potrebno mi je, da me prijatelji vsaj pismeno večkrat obiskujejo. Odgovora Ti ne ostanem dolžan. —

Še eno! Erj. in gospa sta se pritožila, da na »Krstinah« nisi bil kaj dobre volje, da Te je moralo nekaj žaliti; jaz sem Te zagovarjal, da si bil vesel, kar si mi res drugi dan tudi izrekel. O tem se pa vže sam izgovoriš, ko boš v Gorici.

Bog Te živi!

Tvoj resnični prijatelj S. Gr.

G. Gruntar je postal notar v Logatcu l. 1878. Naslednje pismo je bilo pisano potem, ko Pagliaruzzi že ni bil več pesnik »na skrivnem« in preden je naslovljenec prevzel notarsko službo, torej v pozni jeseni imenovanega leta.

7.

Dragi Nace!

Te dni še le sem bil pri Šimonu v Ajdovščini ter mu razložil, kaj naju je bilo zadržalo, da nésva prišla k njemu; potolažil se je! Pričakoval Te je pa tudi ob časi Tvojega zadnjega potovanja — — —

Ali si vže položil prisego? Kedaj pojdeš v Logatec? Naznáni mi natančno dan, da zadnji večer preživimo skupaj v Gorici z Erjavcem; jaz pridem gotovo dol, če bom imel le tóliko moči. Jaz bom v Gor. tudi jutre, spremim dol očeta in poiščem mojega nekdanjega dekana Jekšeta, ki bo jutri doli.

Kakó se mi godi, kako živim, o tem ni vredno pisati, — vedno enako — dolgočasno...

Pozdravi mi Pepija, priporóči mu, naj ne opusti poezije, — tam je njegovo polje! Drugo mu prinése lahko denár, a stalna slava ga čáka tam; jaz mislim, da ime Pagliaruzzi bi lahko lepó glasilo se v slovenskem slovstvu. —

Dixi! Naj stóri, kar hoče! —

Katerci (sestri) bomo zdaj kerstili — v tretje!

Blagoslovljen zákon! Jaz bom boter!

Do kake časti človek lahko pride, če dolgo živi!

Tebi želim mnogo poguma in serčnosti in vstrajnosti pri delu in tudi mnogo vspeha! Moja voščila Te spremljajo na poti k delu in spremljale Te bodo tudi pri delovanju. Bog Te živi!

Iz serca Tvoj S. Gr.

Pozdráv tudi drugi Pagl. družini! S. Gr.

Pismo št. 8. je pisano jeseni (pesnik govori o trgatvi) l. 1880., kajti Kocjančičeva zbirka, katero omenja Gregorčič, je izšla l. 1881. Prva stran zbirke se glasi sedaj: »Čuti v napevih. Vglasbil in neomahljivemu narodnjaku gospodu Ignaciju Gruntarju, c. kr. bilježniku, posvetil Josip Kocjančič. V Ljubljani, Lastna založba. Tiskala Klein in

Kovač. 1881.« G. Gruntar, ki je nadarjenega »izgubljenca« Kocjančiča prav tako zvesto in nesebično podpiral kakor Gregorčiča (prim. »Josip Kocjančič Ignaciju Gruntarju«, Novi Akordi, XII., 3—4., str. 24.), ki je tudi zbirko založil, se je hotel posvečenju skromno odtegniti. Zato ga Gregorčič spominja na zadnjo Kocjančičevo željo; tisto glasbenikovo pismo na g. Gruntarja se glasi: »Dragi Nace! — Odgovoril ti nisem na zadnje pismo, ker nisem mogel tako naglo prepisati pesmi. Z veliko težavo sem jih pisal 10 dni. Pošiljam ti jih, ti si jih bil prvi razumel, in kakor vidim, si jim tudi zdaj čedalje bolj naklonjen.« — Stori z njimi kar hočeš, tvoje so, družega nemam na sveti, da bi ti dal v znak moje hvaležnosti in spoštovanja!! — Vse je resnično v njih, nič ponarejenega: od prve čerke na naslovni strani do zadnje glaske. — Če bi jih kedaj hotel dati tiskati, prosim, naj ostane vse, kakor sem postavil. Če živim, bi rad korekturo vodil. Samó to, za boga milega, spoštuj prvo stran, ki sem jo med solzami pisal! — O svojej bolezní ti povem, da mnogo terpim, desno krilo pljuč se mi zdi kakor bi bilo vse zvezano, pa boli me, posebno ko kašljam. Kašelj me nepretergoma, odkar sem prišel domov, terpinči. — Tako, da jaz ne upam več zdravja. Se zna zgoditi kak preobrat, a jaz sem pesimističen. — Skoraj, skoraj, bi te malo pokregal. Veš, prepočasen si! Lepo veselje bi mi bilo, da bi te videl »notarja«. Ne morem več pisati, vse me boli. — Zdravstvuj! — J. K.« (l. c. str. 30.)

8.

Dragi Nace!

Vesel sem bil Tvojega lista, a še bolj obljúbe, da prideš v kratkem osebno k meni. Stori to res enkrat po našej tergatvi. Jaz čutim prav živo potrebo včasí biti v prijateljskej, zlasti v Tvojej družbi; tedaj me vsaj na trenotke zapusti temni Savlov duh.

Tvoj članek v »Nar.« (spoznal sem takoj, da je Tvoj!) je zadel prav v živo, zato je pa tudi, kakor si videl, vzbudil splošno pozornost. A mi Slovenci smo, žalibog, premalo vztrajni. Naše navdušenje je podobno le zažganemu škopniku slame, nekaj trenotkov lep velik plamen, a potem kupček pepela, družega nič; — gorel ni niti tako dolgo, da bi si človek pri njem skuhal kropa za večerjo. Tako se bo godilo tudi Tvojej ideji, ako ne boš pridno donášal kurjave. Neti in netí, da plamen, ki si ga vnel, ne vgasne! Ako se stvar res vzame v resen pretres, ne bode brez ploda, in narod Ti bode hvaležen. —

Ako si dal Kocjančičeve pesmi v natis, zahtevam tudi jaz s pokojnikom vred, da izpolniš njegovo željo, takorekoč njegovo oporoko, — da daš natisniti nespremenjeno prvo stran, — posvečenje. Ali si shranil njegov list, ki Ti ga je pisal, ko Ti je pesni poslal? Opiral se boš lahko nanj. Dragi Nace! Tudi

meni včasih prihaja skušnjava, da bi izdal zbirko mojih pesni; a ko jih pregledujem, spoznavam, da ne smejo pod mojim imenom na dan. So vže take vmés, da bi mi jih farizejci in otroci (odrasli) zamerili ter da bi moral le terpeti zaradi njih. Ko bi bil šel pa k »Matici«, izdal bi jih bil gotovo! Tako pa najberž ne bom videl sebranih mojih rim.

Gledé denara, pošlji, kolikor Ti je moči brez težave. Pisal sem tudi Dominku, pri katerem imam tudi še nekoliko zaostankov; morda mi tudi on kaj pošlje.

Bog Te živi

Tvojemu zvestemu prijatelju S. Gr.

Gregorčičeva pesem »Nepozabnemu prijatelju, Iv. N. Stresu, v spomin« je izšla v prvi decembrski številki Stritarjevega Zvona l. 1880., str. 353. Naslednje pismo govori o tej pesmi in je pisano najbrže istega meseca in leta.

9.

Dragi Nace!

Naj Ti povem, da mi je Tvoj ljubeznivi list prav dobro dél. Za Stresu posvečeno »elegijo« sem dobil priznanje še od nekega veljavnega moža — vgani od koga! Od prof. Jesenko-ta! On mi piše po listnici: »Čestitam k prelepi pesmi v zadnjem »Zvonu«. Zdi se mi najlepša, kar jih je X in Greg. prijavil do sedaj. Morebiti me moti predmet, kajti tudi meni je bil blagi Stres silno priljubljen — uže kot dijak. —

Kaj dela Nace?

Tako Jesenko! Želel sem serčno ubrati par lepih verzov predragemu Ivanu, vreden jih je; veseli me, če se mi je posrečilo.

Kar se tiče mojih sitnosti, ne niso take, da bi jih ne mogel preboleti, pa tudi ne takšne, da bi me ne bolele. Zdaj sem popolnem osamljen, zapuščen in — zaveržen v Rifenbergu. Moj župnik ne spregovori z mano vže mesec dni in to kaže prav ostentativno pred ljudmi. Ako ga pozdravim v cerkvi (saj drugje ne terčiva vkup), moj pozdrav ignoruje, ali pa se prav mogočno in merjeno poklone kakor kak škof; vidi se mu, kako pazi, da za linijo prenizko ne nagne svoje čestite glave, češ! čuti dečko, koliko sem nad tabo! Za njegov god sem mu voščil (tudi v cerkvi, takó sva imela vedno navado), a on je ostal gluhi in nem! Tako se vede z mano, in da bi vedel zakaj! Storil mi nisem najmanjše stvarice, da bi imel za to kaj vzroka; le podkuriti ga je moral kedò. Ti veš, koliko sem zanj storil v Rif. Kako sem ga vedno pri ljudstvu branil in zagovarjal (zaradi stvari, ne zaradi osebel), kako sem se vsem veljakom zaméril spričo njega — to mi je plačilo! Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan...! Zdaj ko vidim, da nemam z nikomer več prijaznosti, se mu ne zdim več nevaren in potreben! Prav ti je Šimen, zakaj segaš za druge v žarjavico!

Druga: Ko sem polnil vino za Kob. duhovnike, prišel je nenadoma k meni tudi župnik Kramer. Bili smo celo jutro v hramu, pogovarjali se največ o vinu in vinskih rečeh, naravno! bili smo pri takem delu. On omeni neko pijačo, »škavec« ji je rekel; kmetje to naredo tako: nalijó na tropine vóde in imajo to

za domačo rabo, zdi se jim bolj od vode, ker vsaj po vinu diši. Meni je bilo imé in stvar neznana, zato sem se obojnemu zasmejal in prav nedolžno, brez najmanjše žal-misli podražil Kr., »kaj, ali tako znate v Dornbergu?« itd.! Šli smo k kosilu, se ločili, jaz nisem nič hudega slutil. Drugi dan dobim od njega list, žaljivo pisan, iz katerega sem šele spoznal, da je vzel nedolžno šalo za žalitev, kakor da bi mu bil jaz sleparijo očital. Jaz sem se zavzel, imel bi vzroka dovolj na tak list ostro pisati; — a pisal sem prijazno in se po resnici zagovarjal, da jaz ga nisem mislil žaliti etc. — Kaj mi stori? List mi pošlje neodpert nazaj! Die Annahme verweigert! Bolelo me je! Človeku ne dadé niti prostora, da bi se opravičil!

Tretje: Pravdo z okr. šolskim svetom sem zgubil. Odločili so mi bili za kakih 70 poti v šolo na Berje, ki je $\frac{3}{4}$ ure hodá odtod, — celih 25 for. a. v. Zdelo se mi je to sramotivno in žaljivo; zdelo se mi je, da je to storil Vodopivec podšuntan od našega L. ne toliko zarad denara, a zarad časti, ker so mi nakazali »fakinsko« plačo, sem protestiral, zahteval vzroke, zakaj da so mi letos potnino skercili, odrekel okr. šolsk. svetu pravico svoje voljno ravnati z mano in jih zavernil na postavo. Prišli so menda v klešče, kako iz njih? Obernejo se na ordinarijat, ta vzame njihove kozle pod svojo brambo meni pa pošlje »Rüge«. Zdaj so mi odločili po 8 (t. j. po osem soldov od kilometra)! Zdaj ima Šimen pohvalo in denár!

No tako je! Jaz jih bom pustil teptati me, kolikor hočejo; nadejam se pa da si drugod in drugače pridobim kaj veljave, česar oni ne dosežejo nikdar. »Še čutim moč v sebi!« je rekel tist goriški kandidat! — Stritar me je naprosil še za zadnji list, — ustrežem mu!

Bog Te živi! Tvoj do smerti

S. Gr.

10.

Dragi mi Nace!

Moram Ti vendarle poterditi prejem poslanega mi petdesetaka. Lepa hvala!

Včeraj sem oddal pa Flajsu, bila sta on in sin njegov tukaj 20 kvinčev vina in Volariču pri Robu 10 kv. Flajs mi je plačal večino, ostalo pa obljubil v kratkem, torej zdaj za denar ne bom morda več v zadregi. —

Zadnji čas sem moral zopet veliko grenkih požreti — po nezaslúženem. In vse moram nositi le sam, v celem Rifenbergu nimam človeka, da bi mu mogel potožiti. Ni čudo, če sem dan na dan čemernej.

Piši kaj!

Serčen pozdrav!

Iz serca Tvoj

S. Gr.

11.

[Dopisnica. Poštni pečat Rifenberg, 18. XII. 1880.]

Pretekli ponedeljek sem bil v Gor., o poludne pri Pagl., pravili so mi o Tvoji poslatvi in o Tvoji pohvali zaradi šole. Tvojega obiskovanja o božiču se veselé, a tudi jaz Te težko pričakujem. Vsekako želim, da bi prišel v R.; le ako bi Ti bilo absolutno

nemogoče, pridem jaz v Gorico. Vreme naj Te ne ustavi, vzemi si pokrit voz, pa je!

Erj....a Milka je bolna, ne vé se dobro, kaj ima, ali osepnice ali celo škerlatico (Scharlach, huda, nalezljiva bolezen); Erj. sè zdravimi otroci je popolnoma ločen, biva v II. nadstropji, ker se je Klavžar izselil in šel nekam na Korenj stanovat. Vendar menim, da bolezen ne bo trajala dolgo: otroku je bolje in je vžè iz nevarnosti.

Levec mi piše, da dobivajo še precej naročnikov na »Lj. Zv.« Tudi duhovniki da se pridno oglašajo, ljubljanskih bogoslovcev se je naročilo 33! A dijaki naročajo kar trumoma; primerno najmanjši kontingent daje naše Primorsko, — a morda pridejo kasneje.

Bog Te živi! Pozdravi mi prav serčno verlega g. Polca!

Načert Tvojega potovanja mi pošlji, da vem kedaj naj Te pričakujem.

Iz serca Tvoj

S. Gr.

Gregorčiču je kaplanska služba v Rifenbergu presedala, želel si je drugam. Vendar je še moral ostati v Rifenbergu do Božiča leta 1881., toda oziral se je že po prijetnejšem mestu. S tem letom datiram pismo 12. »Novi kaplan«, »izvrstni narodnjak« je (po besedah g. Gruntarja) sedanji deželni poslanec in dekan Lavrenčič.

12.

Dragi Nacel

Sicer nimam nič posebnega Ti pisati, vendar se mi zdi potrebno zopet peró pomočiti, da potemi tudi o Tebi za povračilo kaj izvem.

Te dni je bil pri meni Pepi, poslan po Klodiču. Kl. mi je ponudil mesto kateheta na pripravnici v Kopru; ponudbe, čeprav je lepa nisem vsprejel, ker bi moral učiti do 25 ur na teden, česar jaz ne morem. — Čujem, da bo služba v Vrtojbi prosta. Danes grem v Renče, da kaj natančnega o tem poizvem; ako se mi bo zdela službica primerna, oglasim se zanj v škofiji: dopada mi kraj, ker je blizu Gorici.

Gradiškovcem sem zložil prošnjo za samostalen vikarijat ali pa za pridruženje k Renčam. Ne vem ali bo kaj vspeha.

Vi ste dobili zdaj izvrstnega narodnjaka v novem kaplanu; nadajam se, da se bosta vidva dobro zastopila. Pozdravi mi ga.

— — — — — Jaz tu samevam; v poeziji ne delam nič; treba se bo zdaj kaj lotiti.

Odpiši! Bog Te živi!

Tvoj

S. Gr.

»Matica Slovenska« je meseca aprila l. 1881. sklenila, da nanovo ustanovi plačano tajniško mesto, sklep, ki ga je »Ljubljanski Zvon« iskreno pozdravil. Za službo je mislil kompetirati tudi Gregorčič; zato sodim, da je naslednje pismo pisano maja ali junija 1881. Gregorčič je, kakor je razvidno iz naslednjih pisem, najprej neobvezno povprašal Bleiweisa glede službe in je slednjič skle-

nil, da ne bo kompetiral, dasi je bil Bleiweisov odgovor ugoden.

13.

Predragi mi Nacel

Sinoči sem dobil Tvoj list; ker želiš naglega odgovora, lotil sem se dela hitro zdaj zjutraj ter, evo Ti, napis je izdelan! Najdeš ga na tretji strani. Ako Ti misel ugaja (dal si mi jo sam, poročuje mi, da oče in mati skupaj počivata), za obliko sem Ti pa jaz porok. Da Te ne bode motila rima v tretji in šesti versti, ker končuje obakrat z besedico zdaj, — naj Te opozorim, da je rima trosložna, rima se: »ja mi zdaj« in zvezdá mi zdaj, — tedaj rima prav »fajna«. Kjer sem naglas postavil, glej, da ga kamenar ne izpusti, ložil sem ga namreč samo onim besedam, ki imajo lahko tudi drug akcent, n. pr.: bilo in biló, sèrce in sercé, zvezdami in zvezdámi. —

Ako Ti napis ne bode povolji, piši, naredim pa drug.

Iz Ljubljane nêmam odgovora, niti ne pričakujem ugodnega, ker moje imé pri naših prvakih nêma tiste čarobne moči, kakor si jo Ti domišljuješ. V Ljubljani imajo gotovo vže koga in petto, — pa naj, saj meni ni toliko do tega, niti ne vem ali bi prosil ali ne, ko bi tudi bil gotov, da bom izvoljen. —

Serčen pozdrav!

Iz serca Tvoj

S. Gr.

Glede potovanja Ti bodem vže pisal ob svojem časi! Živi!

Tu čakata

dneva vstajenja

Ignacij Gruntar

rojen 8. julija l. 1805.

umrl 8. marcija l. 1881.

in

Apolonija Gruntar

rojena 19. decembra l. 1801.

umerla 26. marcija l. 1879.

Naj jima sveti večna luč!

Biló je skupno vse življenje,
Vesetje Vama in terpljenje,
In v skupnej spita jami zdaj;
Sercé pa pravi mi zaupno,
Da tudi domovanje skupno
Imata nad zvezdami zdaj.

(Poštni pečat: Rihb. 12. VI. 1881.)

Dradi N./

Pri napisu vložil k vezniku »in« še besede: »zvesta mu pridruža«; te besede se mi zde neobhodno potrebne, a v naglici so izostale. — »Pridruža« = »soproga«, — tako pravijo Kobaridci; beseda je zelo lepša, kot soproga.

Bog Te živi!

Tvoj

S. Gr.

15.

Dragi Nace!

Oča Bleiweis piše, da nihče še ni odločen za tajnika in da smem »mnogo upanja imeti, da dobim tajništvo«. Ko je v seji »Matičnim« odbornikom objavil, da utegnem jaz kompetirati za tajnikovo službo, »so vsi radostni sprejeli to objavo«. — Poslal mi je tudi tajnikov opravilnik — (po prof. Erj.).

Še par dni pomislim, potem se odločim, ali vložim prošnjo, ali ne!

To Ti poročam, ke te stvar zanima!

Prav serčen pozdráv Tebi in g. Polcu!

Iz serca Tvoj

S. Gr.

16.

Dragi Nace!

Prošnje nisem vložil — imél sem sto vzrokov pro, sto in eden contra —; a pri vsem tem ne vem, ali se še kedaj radi tega ne pokesam!

Bodoči mesec pridem.

Bog Te živi!

Vedno Tvoj

S. Gr.

V Rfbug 1./7. 1881.

Jurčičeva slavnost v Logatcu, h kateri je bil Gregorčič povabljen, se je vršila 7. avgusta 1881. Pismo 17., ki govori o njej, je pisano najbrže koncem julija istega leta.

17.

Dradi Nace!

Na Tvoje vabilo, naj pridem k Vašej slavnosti v Logatec, ne morem Ti še danes dati terdne obljube, — a najberže da pridem. Nikakor pa ne bom mogel priti vže prejšnji dan, marveč še le v nedeljo po maši. O tem Ti bodem vže o pravem časi pisal. Tudi z Erjavcem bom o tej stvari govoril.

Zakaj nésem kompetiral za tajništvo. Ker rezultat mojega premišljevanja o tej zadevi je bil ob kratkem ta, da nesem mogel upati biti posebno koristnim pri tem zavodu; samo zaradi svoje komoditete pa nésem maral prositi. Nadrobno ustmeno; ne vem če boš mojega mnenja — a sedaj je stvar rešena, bodi kakorkoli!

Bog živi mojega Naceta!

S. Gr.

Tudi pismo 18. se nanaša na logaško slavnost in je torej pisano okrog srede 1. 1881. Notar Gruntar je takrat snoval Jurčičev almanah (kakor je razvidno iz pisma) ali nekaj podobnega; sedaj se nameravanega podjetja nič več ne spominja. Za almanah se je zavzemal tudi Erjavec, ko je pa Stritar odklonil uredništvo, so misel opustili.

18.

Dragi Nace!

Tvoj načrt je lep in blag, a jaz bi Ti vendar svetoval, da se ne prenagli. Taka podjetja imajo več težav v sebi, nego si moreš na prvi pogled misliti. Predno to zaterdno skleneš, obrni se privatno do vseh pisateljev slovenskih, katerih sodelovanje želiš, ako Ti je zadostna pomoč zagotovljena,

no, potem bodi v božjem imenu! Ako imaš druge, tudi par mojih verzov ne bo manjkalo!

Toliko splošno, sedaj pa še nekatere bolj specialne opazke. Zdi se mi, da stvar snuješ na preveč ozkej podlagi. Čemu bi morali sodelovati le pri slavnosti navzoči pisatelji? S tem so najboljše moči izključene! Vsaka dobra moč naj Ti bode dobrodošla! Niti ni treba da se almanah izda baš v spomin logaške slavnosti, samo da je ist namen! Tebi ostane zasluga, da si misel sprožil, Ti naj bi prevzel založništvo, Ti vabi delavce, dovolje Ti bode opravka! Urednike bi jaz nasvetoval razne za razne oddelke: za poezijo enega, za povesti drugega, itd. Če se dobro razdeli pojde lepše in vspešneje od rok. Sicer o teh stvareh in sploh o vsem podjetji govori z Erjavcem, on je miren in trezen mislec, — njegov svet naj Ti bode merodajen. Nazaj gredé pridi vsakako skozi Rif. do tedaj tudi jaz vse nadrobneje pomislim. Toliko le v prvem hipu.

Kar se tiče not. službe v Ljubljani, ne vedel bi Ti kaj svetovati, ker razmér ne poznam. Ako si uverjen, da bodeš materialno bolje izhajal, pojdi, sicer pa le ostané v Logatci. Vpljival in deloval boš gotovo bolje in obilneje na deželi, nego v mestu, kjer posameznik skoro izgine.

Serčen pozdrav!

Iz serca Tvoj

S. Gr.

Približni datum naslednjega pisma nam kaže pesem »Jurčiču v spomin«, o kateri pesnik govori in ki je izšla v »Ljublj. Zvonu« 1. oktobra 1. 1881., str. 581. Pismo bo pač pisano meseca septembra istega leta. Značilen je stavek tega pisma: »Delati se mi pa nič več ne ljubi — ne vem, ali se mi verne še kedaj prejšnje veselje«. Pisan je pred izdajo prvega zvezka, preden se je razvnel književni boj zaradi njegovih poezij!

19.

Dragi Nace!

Zdi se mi, da si nekoliko nevoljen náme, ker nési ne osebno simkaj prišel, niti ne pišeš nič, čeprav sem Te poprosil. Ali je rés takó in kaj je temu vzrok? — V Ipavo nisem ne mogel ne hotel priti, ker sem vedel za oni razpor. Ko bi bil prej vedel niti deklamacije ne bi bil obljubil. Tudi je župnik v cerkvi naravnost odsvetoval ljudstvu iti v Log i. t. d. Kako bi mogel jaz podirát, kar on tako modro in trudapolno zida!

Z almanahom torej ne bode nič? Sklepam iz tega, ker vse o tem molčil! Pa saj tudi je delo res težavno! Morda bi bilo modreje, ko bi sprožil Ti misel naj se izda album Jurčiču v spomin in na Vaš namen. Pisali naj bi vsi najboljši slov. pisatelji. A še ta misel bi težko prodrła. Saj se pač še dobro spominjaš, kak fijasko so naredili s Preširnovim albumom! In vendar so bili na čelu početju največji naši literati!

Pesem »Jurčiču v spomin« poslal sem Levcu za »Zvon« ker me je zopet prosil pomoči. Delati se mi pa nič več ne ljubi — ne vem ali se mi verne še kedaj prejšnje veselje.

Ali bi mi mogel kaj denara poslati za »vendimo«? Če Ti mogoče brez težave to storiti, dobro, sicer se pa vže drugače preskerbim.

Bog Te živi!

Iz serca Tvoj

S. Gr.

Pismo 20. je pisano jeseni (po trgatvi) in sicer leta 1881., kakor je razvidno iz pogajanj za almanah. — »Grad« je (po prijaznem pojasnilu notarja Gruntarja) grad grofa Lantierija pri Rifenbergu, v katerem je bil Kodrič oskrbnik. Mladi Kodrič se je tedaj napravljal na svojo prvo kaplansko službo.

20.

Dragi mi Nace!

Pošiljaje ti par grozdičev od letošnje tergate, Ti naznanjam, da sem poslani petdesetak prejel. Lepa hvala! — Te dni je bil pri meni Pepi, odrinil je danes zjutraj s Kódríčem, ki je šel v Bovec v svojo prvo službo. V ponedeljek smo bili v »Gradu« na obedu, kosilo je dal Kodrič za slovo; — bili so pri mizi tudi vsi grofovi. Napitnic, in to lepih, je bilo vse polno; Pepi je imel posebno dober dan, vse ga je občudovalo. Povpraševali so tudi po Tebi, in res žal mi je, da Te nisem povabil, — ker vže takó nameravaš priti simkajle. Kdaj prideš? — V Gorici nisem bil še nič, torej ne vem nič, kako se je Erj. godilo v Ljubljani in kaj je dosegel gledé almanaha. O poslednjem si mi obljubil pisati, — ne mudi se predolgo!

V Rifenbergu dobimo še enega učitelja.

Bog Te živi!

Tvoj vedno zvesti

S. Gr.

21.

Dragi mi Nace!

O Tvojem nasvetu pisati Ti ne vtegnem, deloma tudi ne morem, ker zopet boleham. Vtrípanje srca se mi je tisto nedeljo po vseh svetih pri zadnji maši mej pridigo ponovilo in trajalo vës čas pete maše, — pripravljen sem bil, da se zdaj pa zdaj zgrudim — —. Naslednji petek me je ista nadloga vzbudila iz spanja. Vsled tega sem bil zelo oslabil, zlasti v prsih; tako mi je bilo, ko da bi se hotelo v meni vse vtrgati. Zdaj sem bolji ali zdrav ne. Rif. ni več zame. Poprosil sem monsignora Benso pismeno kake prav lahke službe, — a odgovoril mi ni nič. Danes sem torej pisal Gabrijelčiču naj bi pogledal v škofijo, kaj z mano mislijo ter mu odločno izrekel da v slučajih, da bi nič zame ne imeli primérnega, brez-pogojno prosim kvijescence t. j. začasnega vpokojenja. V tem slučaju bi dobil 200 for. pokojnine na leto. A kaj to, — pomagal bi si že. Bolje, da porabim vse kar imam, nego da pustim prerano duh, ki po mojem menenji ima še nekoliko moči v sebi, ki jo še želim porábiti.

Ležim ne, celo vsa dela opravljam, a ravno to je kar mi ne da priti k moči. Čuvam se kolikor mogoče.

Za vsak slučaj, ker sem uverjen, da ta nadloga me bode prej ali slej nagloma pobrala, — popravljam svoje pesmi in prirejam rokopis, da bi vsaj ta stvar ostala za mano kolikor moči brez velikih napak. —

Poslanih napevov morda kaj sam razprodam (dva iztisa sem vže) ostale izročim Frfili. —

Se »Zv«...či lastniki nisem nič kaj zadovoljen, da so cene povišali, lahko bi bili izhajali z dotedanjem, in mójže se bodo prerajali: naročnikov s tem privabili ne bodo.

Kar se tiče Krílanja, ga pač Ljubljančani tako krvavo potrebujejo, da bi pač smeli kar molčati ne pa iskati peg v solncu. Njegove pesmi so prav lepe — čeprav niso pisane v Levstikovem jeziku, kar niti treba ni. Na Kranjskem zdaj nemajo boljšega poeta, nego je Krílan. In zdaj se je še Bric prav srečno oglasil s pesmijo pri »Soči«. Poezija je zapustila Savo ter preselila se na Sočo!

Bog Te živi, dragi Nace!

Tvoj

S. Gr.

»Muhe«, ki Gregorčiču roje po glavi v naslednjem pismu, so pač misli na lastno pesniško zbirko. Pesnik si še ne upa prav z željo na dan, hoče jo ustmeno povedati in jo slednjič razodene v naslednjem pismu. Tudi to pismo je pisano pozno jeseni ali pozimi leta 1881.

22.

Dragi mi Nace!

Hvala za prijazni Tvoj list, človeku dobro dé topla, prijateljska Tvoja beseda. Veselim se iskreno Tvojega prihoda. V ponedeljek popoldne ako sem živ in zdrav, pridem gotovo v Gorico, nadejam se v prijateljske družbi krasnega večera.

Kar se tiče tvoje tožbe o življenji, — no! to vem tudi jaz, da mnogo prida ni; a pri vsem tem menim, da sodiš nekaj preostro: Vsega ti ni dalo, česar si iskal, vsi ideali se ne bodo vresničili, — a nekateri menim da vendarle! Ako ne vidiš pri svojem delovanji kar naglo očitnega ploda, — ne obupaj! Jaz sem pa prepričan, da delo poštenega in značajnega moža brez upljiva in sadu ne ostane! Ako vsako zernce ne rodi, a vsako tudi ne strohni! Delaj naprej in uvéril se boš, da nisi živel zastonj!

Meni so te dni začele zopet neke muhe po glavi rojiti, — v ponedeljek razodenem svojo misel tebi in Erjavcu, videl bodem, kaj porečeta!

Poletu vsakako pojdeva zopet kam skupaj. Lanske poti se z veseljem spominjam, — letošnje se vže vnaprej veselim!

Bog Te živi, dragi moj Nace, in Te ohrani

zvestemu Tvojemu

S. Gr.

O Božiču leta 1881. je Gregorčič stopil v začasni pokoj; o tem govori v pismu 23. Pisano je najbrže decembra 1881.

23.

Predragi mi Nace!

Pisal sem Ti zadnjič, da v kratkem dobom dekret za Gradišče; obljubili so bili, a izpolnili niso. Župnik prvaški (Prvačina), od katerega je ta vikarijatek odvisen dela neke ovíre, ker mu Gradiščani kongrue odrajtovati nečejo. Včeraj sem bil zopet v Gorici in zmenili smo se, da bodem čez zimo počival brez službe. Kako bi svoje stvari vredil še sam ne

vém, le to je gotovo, da za božične praznike bodem vže prost in to tudi Ti obljubim da te kmalu po novem letu obiščem za nekoliko dni, ako Ti ne bo nadležno, ker menda ravno o pustnem časi imaš največ dela.

Počutim se mnogo bolje in nadejam se, da me zimski počitek popolnem okrepi, potem pa si izprosim kake lahke službe.

Se eno ali tu **zahtevam** strogo molčanje, dokler Ti jezika ne odvežem. To zimo izdam 50 izbranih svojih pesnij, — v ta namen pojdeš z mano v Ljubljano, da skleneva pogodbo. Dokler ne bo stvar **dotiskana**, je ne razglasim, sicer bi mi morda delali ovére, k fait accompli bodo gotovo molčali. Pomislil sem stvar, da nazadnje je le bolje, ako se spet prikaže na dan kaka slovenska zbirka. Ako hočeš, da bode Tvoje ime združeno z mojim ponujam Ti založništvo, — a samo iz tega vzroka, denar Ti naravnost odštejem sam. Jaz le želim, da se naju prijateljstvo javno pred svetom zabeleži. O tem ne govôri, tudi z najboljšimi prijatelji ne!

To je tisto, kar sem Ti v zadnjič omenil, da Ti povém osebno, — pa nočem imeti pred Tabo skrivnosti.

Bog Te živi, Nace moj!

Tvoj

S. Gr.

Župnik Podboj je leta 1887. ponujal Gregorčiču mesto hišnega duhovnika pri knezu Windischgraetzu, pa pesnik je to ponudbo odklonil s pismom, ki je še ohranjeno. Tudi v pismu 24. govori o isti zadevi. Vendar pa moram to pismo datirati z letom 1881., pred Božičem, in sicer vsled pravopisa in vsled življenjskih okoliščin pesnikovih, kakor se nam kažejo iz pisma. On se je ravno tedaj izselil iz kaplanije in je nastopil prvi (začasni) pokoj, je postal prvič samostojen. Kratki začasni pokoj je pesnik prebil deloma v Gorici, deloma v Rifenbergu (prim. pismo 26.), deloma pri prijatelju Gruntarju v Logatcu. Notar Gruntar je torej dvakrat skušal spraviti pesnika v dvorno službo, a »prenaravni, preprosti, preponosni« Gregorčič je oba krat odklonil.

24.

Dragi Nace!

Prav lepo se Ti moram zahvaliti za prijazno skerb, ki jo imaš zame; vendar naj Ti kar naravnost povem kot prijatelj prijatelju, da jaz nisem za knežje hiše: prenaraven, preprost — a tudi — preponosen sem! Moje podkrnske šege bi čudno kontrastovale z bogato aristokratsko palačo; vezan bi bil preveč na zunanje oblike, katerih terpeti ne morem in moral bi se vklanяти, česar nočem in mi tudi ni treba. Vsaka prijazna beseda iz knežjih ust zdela bi se mi (ne zameri, tako sodim!) neodkrita, preračunjena, čutil bi vselej, kakor da bi se mi hotela skazati neka — milost, ali če hočeš — milostinja! A tega jaz prenašat ne morem. Najbolje se počutim mej enacimi! Vesti se smem, kakor me je volja! Morda jaz možu

delam krivico, morda je izjema med bogataši in plemenitaiši, — vendar na sploh niso za me in jaz zanje ne! To zimo hočem preživeti brez dela in brez gospodarja, poskusiti hočem kako diši samostojnost! K Tebi pridem gotovo, morda hitro po praznikih; nekaj se pomudim v Ljubljani, — kaj potem, še ne vem.

V Gorici bom jaz vže v saboto, pridi še Ti; a ne veži se na družine, skupaj bova v gostilni.

Včeraj sem šel iz kaplanije, stanovanje sem najel v Kasovčevi hiši, t. j. druga hiša pod kaplanijo, a v iste versti. —

Moj naslednik bo nek Kafol, mlad duhovnik, a strijca ima v škofiji — kanclarja. Ti strijci, so lepa in koristna naprava! Hvaljen bodi mož, ki je strijčevanje iznašel!

Bog Te živi, prisrčno Nace moj!

Tvoj

S. Gr.

NB. Zdaj pa me je »Zvon« tako zmešal, da res ne vem kako bi pisal **er** ali samo **r**, — zato vidiš v mojih listih o tem tako strašansko nedoslednost!

V februarski številki »Ljublj. Zvona« l. 1882., str. 124., poroča M. M. v dopisu iz Zagreba: »Članek ‚Der slovenische Dichter X und seine Vorgänger‘ (v Kroatische Revue) pisal bi se lahko bolje in temeljiteje.« Te besede so Gregorčiča močno razburile, kakor kaže zadnji odstavek pisma 25. Ko je Gregorčič pozneje članek v »Kroatische Revue« prebral, je bil z njim zadovoljen.

25.

Dragi Nace!

Ti molčiš po stari navadi; da torej ne postane grobna tihôta, govôril bom jaz, morda vendar ne bo glas vpijočega v puščavi, morda vendar se oglasi odmev od Logatca.

Najprej ad referendum!

Na svečnico v jutro je prišlo v mojo nizko, nepospravljeno sobico osem mož, odbornikov občine rifenberške, na čelu jim župan Kobič. Mož je nosil v roci debelo trombo, kanonu enako. Bal sem se naskoka in res je prišel! Župan me je lepo, ginljivo nagovoril in izročil mi v trombi diplomo rif. č. občanstva. Gnil me je vès prizor, moj govorniški talent je šel rakom žvižgat, — odgovoril sem par besedij v zahvalo — a čutil sem jo bolj nego izrekel. Diploma je z rôko, lepo izdelana, — najberže delo Fr. Ferfile — .. dobr začetek! Ist dan sem se pogodil za vino v brejski kleti — in zdaj, ko Ti to pišem, je vse moje vino prodano in oddano. — Komaj za prve mesce mi je ostalo pijače. Dal sem vse po enajst for. *brini!*

Sinoči sem prejel list od Kleina. Mož sprejema moje pogoje, — nadejam se torej, da o veliki noči bo stvar končana! — — —

Zdaj pa — ad interpelandum!

Pri odhodu sem Te naprosil, da mi pošlješ prvi sešitek »Südsl. Revue«. To — da mi lista nisi poslal in zadnja kratka opomnja v »Ljublj. Zvonu« — vzbujata mi sumnjo, da je članek o »X«-u meni neugodno pisan. Nič ne dé! Le pošlji list, jaz ga moram brati! Videl bom kaj se da na to odgovoriti,

ali — storiti! ne mudi se, sicer list direktno iz Zagreba naročim, — en for. mi morda prihraniš — nevolje mi najbrž prihraniti ne moreš. **Vsakako** pošlji!

Tvoj zvest, stari in ^{veliki} vdani prijatelj S. Gr.

G. dr. Strgarju in adj. Polcu — srčna pozdravila!

Začetkom leta 1882. se je Gregorčič odločil, da izda prvi zvezek Poezij. Tisk je prevzel Klein-Kovač, založništvo notar Gruntar, posvečenje je pa z Erjavcem vred odklonil.

26. (Posetnica.)

Ko prebereš »Südslav. Revue«, prosim pošlji mi jo v Rif.

Tu v Gorici mi je dolgčas, popiham jo domov. Še enkrat prav srčno Ti hvala za vso prijaznost Tvojo!

Bog Te živi!
Klein še ni nič pisal.

27.

Predragi Nace!

Klein je pisal. Pogoji so bolj trdi nego sem mislil. Mož tirja, ako vzamem papir I. vrste, po 48 for. od pole, češ da ga njega stane papir po 32 for. od pole. Stroška bo torej precej, a vdal sem se v to. Kakor hitro mi pošlje pogodbo, izročim mu rokopis. Zahteval sem pa v pismu od njega, da mora biti knjižica do velike noči tiskana.

Erjavcu sem rekel, da pesni, ako jih izdam pod pravim imenom, posvetim Tebi in njemu; on se tega brani, češ da pesni s tem nič ne pridobijo. — Da me ti siliš priobčiti tudi en odlomek iz daljše pesni, mu nisem povedal. —

Zdaj sem v Rif. živim sam zase, ne grem iz hiše, a počutim se dobro. Ako se me poloti dolgčas, jo pa krenem kam.

Pri Tebi se mi je dobro godilo, bil sem zadovoljen, vesel in ni se mi tožilo, — v Gorici pa nisem mogel prestati. Pepi je bil bolan, Erjavec dela, — bil sem torej večinoma sam. Pepi-ju se je naredila »osla«, t. j. neka otekline na stegnu, — in zdravnik (Rojec) ga je obsodil v posteljo, čeprav mi hribovci zaradi takih nadlog nikdar nismo šli ležat.

Ko boš imel kaj novic, piši, ter obišči vsaj s kakim listkom

Tvojega vedno Ti vdanega penzionista S. Gr.

28.

Dragi Nace!

V nedeljo sem bil povabil na južino vse starešinstvo naše. Bili smo prav dobre volje, čvrsto pili in marsikako uganili. Jaz sem naredil veliko napitnic, ki so družbo oživljale in mnogo smeha vzbudile.

Od utorka do sinoči sem bil v Gorici. Videl sem doli Kurinčiča in Smrekarja.

Kroat. Revue sem dobil; s kritiko sem zadovoljen: mož me umeje in prav tolmači. Zlasti o pesmi v pepelnici noči se mnogi motijo, išoč napak, kjer jih ni. Ako bi pesem preštudirali, našli bi ob sebi komentar. Selak je tudi tukaj pravo pogodil.

Njegova kritika me veseli. Ne vem zakaj »Zvon« pravi, da je premalo temeljita. »Zvon« je morda želel obširnejše kritike; a jaz menim, da nisem še tako velik mož, da bi bilo treba o meni pisati cele knjige. Ako si rés prijatelj sè Selakom izreci mu v mojem imenu zahvalo.

Da si Štritarjevo pismo odprl, ni nič napak. Ako lista nisi prebral, naj Ti povém, da ne prevzame uredništva albuma.

Tisk mojih poezij se še sedaj ni začel.

Bog Te živi! Tvoj S. Gr.

29.

Dragi Nace!

Dozdaj sem dobil vže 22 prvih strani v korekturo. Stavci mi delajo prav dobro, skoro nič pomot ni v stavku, ako bodo tako nadaljevali bo dovolj dveh korektur. — Nameraval sem dodati še celo polo, tako da bi knjižica obsegala 160 strani, a Klein mi piše, da ni moč naročiti takega papirja manj kot 20 risov, kar bi znašalo, ako se ne motim kakih 12000 pol, ali 1200 knjig à 10 pol. Ako bi toliko naročil, tiskati bi moral 3000 eksemplarov, a toliko se mi zdi preveč, kaj meniš? Ako dodam celo polo teksta, potem bo pri sedanjí množini papirja prišlo 1800 eksemplarov, to se mi zdi zopet premalo; zato bom določil le 1/2 pole teksta in potem se natisne 1900 snopičev mojih pesmi. Razodeni mi svoje mnenje v tej zadevi, á ne odkladaj!

Kako naj se bodo knjige prodajale? Ti veš, da nisem zelo praktičen človek, zato skušaj mi ti kaj nasvetovati. Kar se mene tiče, ne nameravam knjižico tržcem dajati dobička, ker ga vendarle preveč zahtevajo, Erjavec pravi da 33%! Skušajmo po prijateljih, Tvojih, Erjavčevih in mojih! Ako prijatelji le nekoliko agitirajo, prodamo vse iztise. Enega glavnega ekspeditorja pa vendar moramo postaviti. Kaj meniš, ker se ti založnik, ali bi ne mogla biti ekspedicija pri Tebi? Ali bi ne prevzel Rogl? Sevêda za pošteno plačo! Pomisli, poprašaj in v slučaju pogodi se! Jaz tega posla nikakor ne prevzamem, rajši vržem ves dobiček v vodo! Odgovori tudi na to kmalu!

Gledé plače pri Kleinu to: Ako némaš Ti denara, ne skrbi, zdaj imam jaz precej novcev, ker sem vino prodal. Meni je bilo le do tega, da si Ti podpisan kot založnik. — ^{italy}

Ali je trebé za izdajo in prodajo knjige kake dovolitve od pristojnih oblasti? Ako bi to bilo, skrbi Ti za to! —

V Kob(arid) ne pojdem o veliki noči, ker mislim iti v službo hitro po (velikonočnih) praznikih, najbrže še tisti teden. Druzega ne kaže ko Gradišče. Pa naj bo. Živel bom, četudi ne po grofovsko! Samo da bom imel telesnega počitka dovolj!

Zdrav sem precej, tudi dobro rejen, mnogo bolj nego pred boleznijo; samo noge so še otrple, čeprav ne več takó kot prej; ne morem se vbrani misli, da me je prvi mrtvoudni opomin nekoliko ohromil. Duh se mi pa te dni vrača: zdi se mi da pred smrtjo še kako vbérem. Samo iz tega vzroka bi rad še kaj časa travo tlačil.

Najsrčnejša pozdravila! Tvoj S. Gr.

30.

Dragi Nace!

Knjiga se tiska, do zdaj ste vže 2 poli na čisto tiskani in drugi dve pa korigirani. Knjiga bo tako lepa, da dozdaj ni imela nobena slov. pesniška zbirka tako lepe zunanje oblike.

Jaz sem podpisal svoje pravo ime, in Tebe kot založnika! Posvetil knjige nisem nikomur, ker se je Erjavec branil in deloma tudi Ti. Pri pesmi »Slovó in naročilo« sem Te pa imenoval. —

Ekspedicijo boš pač moral Ti prevzeti, ne bo drugače. — Danes so bili Gradiškovci pri meni, za veliko noč bom jaz vže tam! — Jutri kaj več!

Srčen pozdrav! Tvoj

Toliko v naglici!

S. Gr.

31.

Predragi Nace!

Glede mehkega vezanja knjige sem se obrnil do Levca za svēt. Ko mi odpiše, naredim pogodbo z nasvetovanim knjigovēzom. — Ako greš res v Ljubljano, storiš Ti lahko tudi to.

Prve dni prihodnega tedna gre tudi Erjavec v Ljubljano, — ali bi ne bilo prav, da bi šla vidva hkratu?

Pepi je zdaj zadovoljen s ceno 1 for, ko sem mu pokazal papir in tisek. —

Po časnikih naznanim knjigo okoli velike noči.

Prihodnji vtorek pojdem na Gradišče, a brez dekreta, tako da odidem, kader bom hotel, ako mi ne bo po volji!

Srčen pozdrav! Tvoj S. Gr.

32.

Dragi mi Nace!

Kako je kaj s kupčijo? Prodajaj pridno, da ne bodeš gostil Ljubljancanov.

Levec mi piše da bi rad več iztisov dobil na dom, da bi mu ne bilo treba prevečkrat hoditi k Kleinu. Nakaži mu toliko eksemplarov, kolikor se Ti zdi! Sicer pa menim, da bi bilo najbolje, da prej nabere naročnike, potem mu izročiš ali nakažeš število iztisov. Tako bi mu ne mogel nikdó do kože.

Tu mi je vedno še nekoliko dolgčas. — Danes je prišla zopet mati, — napravljena je k Katrci, ki je šla vže zopet »v Rim«. Ali ostane pozneje pri meni ali kje — ne vém. —

Najsrdčneje Te pozdravlja

Tvoj S. Gr.

33.

Dragi Nace!

Stereotipni konec Nacovih pisem se glasi: »Odgovóri hitro! In mož te besedice vselej še debelo podčrta. No, ko bi ga pa hoteli ljudje plačevati z istim, denarom, ki ga on posoja? Res priden je Nace v dopisih! Basta! Knjige je torej polovica razprodana, — ali kali? Koliko iztisov je bilo vseh?

Kleina plačaj in reci mu naj mi pošlje rok o p i s. Denar le hrani, mi ga vže pošlješ ali pa prineseš kedaj. — Kritika v »Zvonu«, ali prav za prav životopis mi vgaja, ker se ogiblje nepotrebne in

ker je omenil nekatere drage mi osebe, katere bodo tega vesele! Bomo videli, kaj poreče o pesmih. —

Kritika v »Nar.« je bila gotovo le namenjena knjigo priporočati ne pa pesmi pretresovati, s tega stališča se mi je zdela dobra, kar se tiče parizarskega voza moral bi pač vedeti kaj pomeni! Saj si slišal Gabrščeka primerjajočega jezik v »Soči« okorni, težki vožnji »parizarja«! Opomnil sem Te na to, ker je »Nar.« kritik tako ugodno se izrekel o jeziku v tej pesmi. — Ali bom še kaj tako krepkih zložil ali ne, odvisno je od razmér. Silil se gotovo ne bom!

Imena naročnikov, ali pa dotične naročilne liste le pošlji, interesiralo me bo; a ne odkladaj ad calendae graecas. — Predvčeranjem sem na vrtu zapisal te vrste:

»Čemú-li se čudiš, da siv že mož
z dekletcem mladim in cvetnim se ženi?
Saj tudi pomladje, prepolno rož,
Najbližje stoji pri zimi studenih!
»Da, blizu sta res, a skupaj nikdár,
In če sta vkup, sta gotovo si v kvar:
V objemu tem pač bo zimi skopneta,
oh, ali pa mlademu cvetju umreti!«

Torej Nac, da ti verzi ne bodo morda veljali še tebi, posnemaj Stankotov izgled, predno Ti teme odene sneg!

Srčen pozdrav

Piši!

Tvoj zvesti S. Gr.

34.

Dopisnica. Poštni pečat Renče, 26. IV. 1882.

Prosim Te, sporočuj mi večkrat, kako je kaj z razprodajo, saj vže, da me stvár zaníma.

Ljublj. Škofu in predsedniku sem poslal vsakemu en lepovezan iztis.

Ali si bral v »Nar.« sodbo o »Tvojem« parizarskem vozu?

Bog Te živi! Tvoj S. Gr.

35.

Dragi mi Nace!

Ti še vedno molčiš! Odkar si mi po edini listnici naznanil, da je dela in naročil obilo, — nisem dobil od Tebe nobenega glasu! Ali se dopisi izgubljajo na pošti ali v Tvojem perésu? Vem da imáš posla svojega in mojega mnogo, a ker si vže toliko si nalóžil, děj, stóri še to, da mi večkrat poročáš o razprodajanji. Ti ne vžeš, kakó mi težko, ker prav čisto nič ne vém od nobene strani. Slovenski listi pišejo o knjigi takó »obširne« kritike, kakor da bi prišlo vsak dan polno takega blagá na somenj. Bolj kot vse kritike me je razveselil listek, ki sem ga sinoči dobil; glasi se tako:

»Presnet šime! prebral sem Vaših poezij ravno 63 strani. Ena boljši kot druga. Nisem mislil — ne zamérite! Bral sem Vaših poprej kake 2 ali 3, pa se mi je zdelo vse nekoliko tužno — Weltschmerz, Unzufriedenheit etc., — ali zdaj vidim kako sem se motil! Živel boste, dokler bodo Slovenci! — Kadar bo Vaše delo vdrúgo tiskano, kar se bo gotovo kmalu zgodilo, — poskrbite za manjši formát, tako da ga

lahko vsak, ko gre na sprehod, v mavho dene, ker Vaše pesmi bodo Slovence povsod spremljale, kakor Horacijeve nekdane Rimljane!« Tako piše ali veš kedó? Naš vrlí, pošteni Jekše! To priznanje od tega moža, ki ga tako globoko spoštujem in srčno rad imam, mi je bolj dobro délo, kakor ko bi mi bilo pisalo 100 drugih.

Pet krasno vezanih eksemplarov sem Kleinmayru vže plačal, da jih ne boš plačeval Ti! — Na Gradišči samotarim. Nekam čudno se mi zdi še vedno! Sicer pa me ljudstvo vboga! Vedenje v cérkvi in šoli je vže vse drugó! Tu je torej vže nekaj doseženo! Tudi jeza na župnika se polega. Počasi morda vendarle pojde!

Proseč še enkrat Te, da piši pogosto, sem vedno
Tvoj najzvestejši prijatelj S. Gr.

Ko je Gregorčič izdal prvi zvezek Poezij, je jel misliti na državno štipendijo in se je v ta namen obrnil tudi na Winklerja. Na to se nanaša zadnji stavek pisma 36. Štipendijo je pesnik kasneje dobil.

36.

Kupon spremnice. Poštni pečat Renče, 6. V. 1882.

Dragi prijatelj!

Sprejmi za sedaj ta drobiž, debele niso še zrele. — Sket se izgovarja, da je bil list vže stavljen, ko mu je došla knjiga; a naznanilo bi bil pa vendarle lahko priobčil; todá mi vedno le piše: »daj, daj še nam kaj!« sam se pa niti take malosti nena-prošen ne spomni.

Od Pog. in W...kl... nič odgovora!

Srčen pozdrav! Tvoj S. Gr.

Začeli so se oglašati prvi nasprotniki Poezij. Gregorčič je še bil optimist, je menil, da bodo zoper njega le redki starokopitniki in da se bo dala stvar z osebnim pojasnilom opraviti. — Pesem »Negodni ptičici« je izšla v »Ljublj. Zvonu«

junija l. 1882. Naslednje pismo je torej pisano najbrže maja istega leta.

37.

Dragi Nace moj!

Za obá poslana lista hvala! O g. dr. Mošetovem dopisu bom govoril z Erj., potem Ti naznanim, kaj mislim. Veseli me vsakako, da se me g. dr. spominja in za me skrbi. Tako imam vendarle nekaj prijateljev na svetu! —

V Braslovče bom morda pisal sam. Zdi se mi, da moji nasprotniki bodo le kaki starokopitniki. Zadržuje mi, ako imam na svojej strani omikanejšo, razumnejšo in značajno duhovščino, — in zdi se mi, da jo imam!

Te dni je bil Pepi pri meni. V Beč pojde šele po binkoštih.

Proti jeseni Te gotovo obiščem, da jo kreneva kam; saj »poezije« (t. j. kupčije ž njimi) vže dovolé, da vžijem še letos v življenji kaj poezije. —

Z imenovanim verzom nisem nič nameraval, tudi nisem s tem mislil ne náte ne na koža drugega — to je le splošno! Morda pa res kaj misliš?

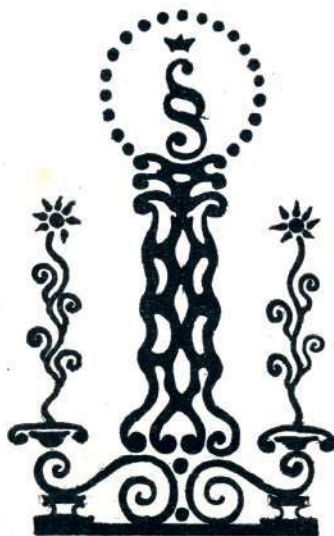
»Zvonu« sem poslal pesem »negodni ptičici«. Te dni v dežji sem našel nad mojim vrtom negodnega mladiča ptiča, on mi je izrečene misli vzbúdil. — Ako Bog zdravje da, delal bom tudi zanaprej, ne dam se motiti ne od desne ne od leve. — Od velikonočne nedelje tičim vedno domá. —

Poslane mi naročilne liste Ti vračam. Pregledal sem vse. Duhovnikov ni od sile mnogo; pa morda so mej skupnimi naročniki. —

Gledé izročbe knjig knjigotrzcú Ti bom pisal. — Rokopis sem dobil nazaj. Kratko pesemco »Čol-ničku«, ki ni mogla v zbirko, poslal sem »Kresu«. — Ne ta ne ona »Zv.-u« poslana ni Bog ve kaj, a toliko je, da sme mej svet. —

Ali pojdeš binkoštni ponedeljek v Zagreb? Odgovori na to vprašanje!

Bog Te živi! Tvoj S. Gr.

Gregorčičeva pisma Gruntarju.

Izidor Cankar.

Ko je bil Gregorčič začasno upokojen, so se njegovi prijatelji, zlasti notar Gruntar, močno trudili, da bi mu poskrbeli kako lažjo službo. Notar Gruntar je pisal v tem zmislu tudi vplivnemu dr. Vošnjaku in ga prosil posredovanja; upal je, da postane pesnik z Vošnjakovo pomočjo sourednik »Zvonov«.

Na to prošnjo mu je dr. Vošnjak odgovoril z naslednjim pismom, ki sem ga dobil od notarja Gruntarja, ko je prvi del Gregorčičeve korespondence že bil izšel.

Sl. Bistrica, 4/1 882.

Predragi prijatelj!

Bil sem nekaj dni v Ljubljani, potem pa odšel na Štajersko, tedaj me ne boste našli. Prav začudil sem se brati, da je g. G. šel v pokoj. Ko bi mi o taki nameri bili vedli, na vse kripelje bi bili delali, da bi ga dobili za tajnika Matici. Zdaj ne vem za nobeno mu primerno službo, kajti pri Zvonu menda ne bo ostalo lastnikom več, kakor honorar za njihove spise.

Lehka službica bi bila na gradu, vsaki dan eno ali dve uri dela, da skuša jetnike v pravične spremeniti. Zdaj če se ne motim, jo opravlja jako bolehn gospod Jeriša, ki pa ima tisto bolezen, ko naš ranji Jurčič.

Dajte kaj natančnejšega v Ljubljani pozvedeti, morda po dr. Dolencu ali svetovalcu Ravnikarji.

Ko bi se kako katehetovo mesto izpraznilo na srednjih šolah — no jaz upam, da s časom že najde kaj primernegega.

6. sem se v Celovec namenil, da spodbujam zatirane reveže, 8. pa imamo shod v Mariboru, da ustanovimo politično društvo.

Srčno Vas in g. G. — pozdravljam.

Ves Vaš Dr. Vošnjak.

Tako je Gregorčič v začasnem pokoju omahoval, kam naj se odloči, in je slednjič sklenil, da na Kranjsko ne pojde: »tukaj imam nekaj pravic, tam nič«! Medtem je sklenil prositi za literarno stipendijo, a se je tudi tega pokesal, kakor kaže naslednje pismo. Winkler je že bil naprošen za posredovanje (prim. pismo 36.), zato se pesnik boji, da mu bo zameril, če se sedaj premisli. Na prigovarjanje notarja Gruntarja je vendar prošnjo vložil in je stipendijo tudi dobil, najbrže marca 1883.

Naslednje pismo je pisano, ko je Gregorčič še dvomil, kaj naj stori, torej morda pred službo na Gradišču. To službo je pesnik nastopil meseca aprila 1882 (prim. Levec, Zlata knjiga. Ljubljanski Zvon 1882, str. 315); da pojde na Gradišče, piše v objavljenem pismu št. 29. Zato bi se naslednje pismo dalo uvrstiti za št. 28, čeprav je tudi mo-

goče, da je pisano malo pozneje istega leta,¹ ko je pesnik že bil na Gradišču. Govori namreč o svojih nasprotnikih na Kranjskem in ti so se prav pokazali šele maja 1882. Mogoče je, da se je glede stipendije premislil ravno zaradi neugodnih ocen v »Slovencu«, toda prijatelji so ga tudi to pot pregovorili in dr. Mosche je nanovo šel k Winklerju, ki je zopet obljubil, da pojde pesniku na roko (prim. št. 42.). — »Pritožni članek«, o katerem govori v št. 38., je bil skoro gotovo politične vsebine, naprosil ga je zanj najbrže dr. Gregorčič (= »Gr.«). »Sl. Narod« je l. 1882. redno objavljala dopise z Goriškega.

38.

Dragi Nace!

Vsled dopisa Gr. spisal sem pritožni članek za »Nar.« Članek je pisan v naglici in bolezn, bo torej gotovo pomankljiv. Preberi ga, izvrši, dopolni, kar se ti zdi in pošlji mi ga potem nazaj v redakcijo. Ako ti pa zadostuje, izroči ga »Nar.«

Od nedelje sem bolan. Vse kosti in žile so me bolele. Sam ne vem kaj je bilo. Vse te dni sem ležal. Zdaj sem vstal, da sem to napisal. Sicer pa mi je danes bolje, upam, da jutri bom maševal.

Za stip. bi najraje ne prosil. Ali bi se moglo kako urediti, da bi mi W. ne zameril. — Na Kranjsko pa sploh ne grem služiti, tam imam več nasprotnikov kot tukaj, in tukaj imam nekaj pravic, tam nič.

Živil

Tvoj S. Gr.

»Poezije« so izšle in »Slovenec« je 20. aprila objavil naslednje priporočilo: »Poezije, zložil S. Gregorčič. V Klein in Kovačevi tiskarni je v krasni obliki na svetlo prišel zvezek liričnih pesmi, ki jih je zložil naš novi pesnik S. Gregorčič, ki si je v kratkem času mnogo častilcev pridobil. Gregorčič se odlikuje pred mnogimi slovenskimi poeti sedanjega časa s tem, da on ne gleda samo na zunanjo obliko, da ne vidi v poeziji samo besedne igrace jezikoslovcev, ampak da zna v vsako svojih pesmic položiti pravo poetično jedro, pesniško misel. Pesmi tistih, ki mislijo, da je poezija dekla filologije, se bodo zgubile, kolikor tudi bi se jim reklame de-

¹ Pri tej priliki naj popravim dve napaki iz prejšnjega zvezka Dom in Sveta. Kan. prof. dr. Jos. Lesar me je blagohotno opozoril, »da bo glede št. 12. Gregorčičevih pisem prava letnica 1882 in ne 1881, ker je g. I. Lavrenčič končal študije šele 1882 in je bil šele septembra 1882 nastavljen kot kapelan v Logatcu.« — Pismo št. 33. se nanaša na prvi del »Zvonove« ocene »Poezij«, ki je izšel maja 1882, torej mora dotično pismo stati za št. 35. ali 36.

lalo; Gregorčičeve pesmi pa bodo ostale, ker 'iz srca svoje so kale pognale'. Častitamo toraj njemu in slovenskemu narodu za to lepo slovensko knjigo.« Tako je pisal »Slovenec« za časa, ko ga je urejeval Filip Haderlap. V začetku majnika je pa ta uredništvo odložil, na njegovo mesto je stopil Jož. Jerič, ki je bil sprejemljivejši za proteste Gregorčičevih nasprotnikov. Dne 11. maja je objavil drugo poročilo o »Poezijah«, v katerem obljublja, da hoče izjavo prejšnjega uredništva popraviti. O tem piše pesnik v pismu št. 39. Prepisal je »Slovenca« doslovno, sam pa le podčrtal besedo »premnogi« in zapisal »duhovništvo« namesto »duhovništvo«.

39.

Dragi Nace!

Današnji »Slovenec« takó:

»Poezije«. Zl. S. Gr. Prodajajo se neki izvrstno, kajti razpečalo se jih je vže 1100. Zložniku in založniku privoščimo dober vseh, vendar se premnogi duhovniki slovenski popolnoma ne vjemajo z vsim, kar imajo v sebi in v teh vrsticah oporekajo čestitki v »Slov. Narodu« in »Slov. Gospodarju«: »Ponosno pa sme biti zlasti naše duhovništvo, da je izmeje njegovih članov vzrasel nam tak veleum, tak pesnik itd.« Tudi duhovni vzgojevatelji slov. katoliške mladine skozi in skozi ne pritrjujejo temu, kar se bere v »Učit. Tovarišu«, »da je to krasna zbirka, ktera se brez premisleka lahko daje v roko tudi naši nežni mladini«. Vidi se, da je hvala nagla; naglica pa ne koristi nikdár. Tudi »Slovenec« utegne svojo lastno izjavo o svojem času nekoliko popraviti.« —

To ad verbum iz »Slovenca«! Nace, kedo pozna naše ljudi bolje, jaz ali ti? Vendar ne misli, da me je ta stvar vježila ali razžalila. Še celo na dobro voljo me je spravila! Srbe me prsti, pozvati na boj to gospodo. Kaj praviš ali naj storim ta korak ali ne, — ali naj jih kar pustim — guarda e passa?!

Na to vprašanje odgovori mi prvi hip, ko list dobiš. Enako vprašanje zastavim Erjavcu, ki pride utorok k meni. Ne molči!

Iz šrca

Tvoj S. Gr.

Zanimivo je zasledovati v pismih, kaj se je go-dilo z Gregorčičem za časa njegovega javnega »pre-pira«, zanimivo je in poučno. Pesnik je bil po pr-vem napadu (če smemo krotke besede »Sloven-čeve« tako imenovati, kajti sedaj smo navajeni vse drugačnih grobosti) poln veselega poguma. Sam pravi: »Vendar ne misli, da me je ta stvar vježila ali razžalila. Še celo na dobro voljo me je spravi-la. Srbe me prsti, pozvati na boj to gos-podo«. Mislim, da je to resnično tedanje Gre-gorčičevo razpoloženje. Ni mu hodilo na misel, da bi njegove pesmi zares mogle komu škodovati, da

se pa ne bo vse gladko izteklo, je slutil že prej. Zato se je obotavljal, preden je podpisal na zbirko svoje pravo ime (prim. št. 30., tudi 23.), zato kliče optimistu Gruntarju: »Kedo pozna naše ljudi bolje, jaz ali Ti?« Pa bil je prepričan, da ima prav, in je bil bojevit. Premalo se je poznal in je menil, da bo kos časnikarskemu prepíru. Najbrže bi se ne bilo nič več zgodilo, vsaj do nastopa Mahničevega, da ni pesnik res pozval svojih nasprotnikov k debati. »Slovenec« je objavil svojo drugo oceno 11. maja in je obljubil še tretjo, pa je molčal, kakor je molčala celo »Danica«. Tedaj pa je Gregorčič 1. ju-nija priobčil v »Ljub. Zvonu« pesem »Mojemu gra-jalcu«, v kateri opominja »Slovenčevega« kritika, naj si njegove pesmi natančneje ogleda, ter upa, da se mu oko privadi in da si bosta še dobra.

»Če meniš pa rés, da so rože bodéče,
In da so ti rane zadale skeléče,
Natančno mi trnjeve rože naštej,
Kako so te zbódle, nadrobno povej,
In ako tvoj góvor bo miren in stvaren,
Po tem za odgovor jaz skrben bom, — maren.«

(Gregorčič je mislil, da je »Slovenčeve« drugo oceno pisal prof. Marn, pa v tem se je motil. Marn je v »Slovenču« izjavil, da on pesnika ni grajal.) Po tem pozivu ni »Slovenec« mogel drugače, kakor da je »trnjeve rože naštel«, in sedaj se je začel ne-potrební prepír. »Slovenec« je čez deset dni (10. ju-nija) imenoma naštel pesmi, ki so se mu zdele graje vredne. Gregorčič se tudi sedaj še ni ustrašil; od-govoril je v »Slov. Narodu«, da zavrne svoje na-sprotnike — »pevaje«! Vendar — čudno! — ko je začel pisati Obrambo, s katero zagovarja (veči-noma precej nerodno) od »Slovenca« naštete pe-smi, nima nič več tiste dobre volje, tistega vese-lega poguma. Brž ko je začel pisati Obrambo v verzih, je zopet mehki pesnik tedanjega časa, rahlo-čutna stvar, ki ga srce »neizmerno strašno« boli (»Ljublj. Zvon« str. 421) zaradi »Slovenčevih« na-padov. Obramba se konča zelo, zelo spravljivo. Prej so Gregorčiča prsti srbeli, da bi »to gospodo« pozval na boj, zdaj pa kliče »bratom«:

»Od moje strani odslej bo mir;
To prvi dozda je moj javni prepír,
Da zadnji bi bil, vsaj — z brati!«

Zmagala ga je njegova bolestna liričnost, de-diščina Stritarjeva, ki mu jo že Levec v oceni »Poezij« očita: »Ko čitamo otožno donečo pesem, vsiluje se nam nehoté misel in navdaje nas strah, da bode naturna, zdrava in krepka sila v pesniku podlegla, da bode pesnik zašel v nepogumno, a vendar tako zapeljivo gibanje in giganje mehkega

subjektivnega svetobola...» («Ljublj. Zvon» 1882, str. 437.) Levec je bil prorok, zdrava in krepka sila v pesniku je kmalu podlegla. Gregorčič piše že decembra istega leta: »...se me je polastila velika pesniška suša. Menil sem, da bodo duhovniški napadi pri meni ostali brez nasledkov, pa niso. Vše prejšem vsako pesem obrnil desetkrat, predno sem jo vrget med svet, zdaj sem postal še bolj škropulozen.«

To se je zgodilo, preden je Mahnič javno nastopil; preden je izšlo »Dvanajst večerov«, je bilo Gregorčičevo delo v glavnem končano, se ga je, kakor pravi, polastila pesniška suša. Zato mislim, da moramo poročilo o Mahničevem pesniškem umoru smatrati za bajko. Kako pa so »Slovenčeve« ocene l. 1882, delovale na Gregorčiča, je najbolje povedal sam: postal je skrupulozen. Nič več ni pisal s tisto prvotno naivnostjo, duševno prostostjo in odkritosrčnostjo, ki je predpogoj zdravega umetniškega dela. On, ki je bil že prej tako natančen, da je n. pr. pod pesem »Pozabljenim« («Ljublj. Zv.» 1881) zapisal opombo: »Da se prilog 'nevdramno' v 3. granesu (— kjer mnogi spé nevdramno spanje —) ne sme umeti ad litteram, kaže pač vsa pesem«, ki se je torej preskrbno skušal ogniti vsakemu nesporazumljenju, je sedaj postal naravnost skrupulozen. Verjeti mu smemo, da je težko delal, odkar je čutil, da preži za njim očitek krivoverstva in mladinskega pohujševalca. Vendar pa ni verjetno, da ga je to »ubilo«, kajti pesnik po božji volji se ubiti ne dá in le malo jih je, ki so obveljali brez boja. Važnejši vzroki, da je Gregorčič utihnil, so drugod. Čas njegovega najintenzivnejšega dela je bil čas dunajskega »Zvona«; Stritar, ki ga je v prvem letniku svojega lista iskreno pozdravil, ga »odkril« in ki se je ob koncu l. 1880., ko je »Zvon« prenehal, samo od njega imenoma poslovil, mu je bil mentor, vzglednik, »Roma locuta«, kakor ga je sam imenoval. L. 1881. ni bil Stritar več na vrhu, vodstvo slovenskega slovstva so prevzeli drugi možje, s katerimi je bil Gregorčič v manj prijaznem razmerju. In že tega leta, pred polemiko s »Slovencem«, je pisal Gruntarju: »Delati se mi pa nič več ne ljubi — ne vem, ali se mi verne še kedaj prejšnje veselje« (pismo 19). Gregorčič ni bil človek iniciativnosti, temuč precej odvisen v sodbi in delu od drugih — to je, mislim, vsakemu razvidno iz pisem. Ko se je Stritar umaknil, se je ta organična pesniška napaka morala na Gregorčiču javno pokazati; s Stritarjem se je počasi umikal tudi on. Še je delal, a prejšnjega veselja ni imel več, pravi. Najbolj pa so ga morale denarne skrbi, ki so pač bile prvi vzrok, da je obmolnil. Prišlo

so nadenj koncem l. 1882., ko je kupil posestvo; od tega dne ni imel več mirne ure do l. 1885., ko se je dolga znebil. Pisma iz tega časa pričajo, kako so se njegove misli neprestano pletle okrog gospodarstva in denarja, in veliko pesnikovo veselje, ko je l. 1885. dolg plačal, so nam jasen dokaz, kako ga je težila mōra gmotnih skrbi. Ta čas je preživel skoro v literarnem brezdelju in kasneje je bilo težko nanovo začeti...

Pismo št. 40. je pisano meseca maja, po prvem »Slovenčevem« napadu. »Odgovor 'Slov.' dam v 'Zv.' v vezani besedi« se nanaša na pesem »Mojemu grajalcu«, ki je izšla 1. junija. »Ljubljanski biskup« je Jan. Zlatousti Pogačar.

40.

(Poštni pečat 19./5. 1882.)

Na Tvoja prašanja sem odgovoril; Tvoje liste vse dobil; dr. Mencingerjeve besede me neizrečeno veselje, ker vem, da je mož fin poznavalec poezije in sam poet. — Odgovor »Slov.« dam v »Zv.« v vezani besedi; ako bo treba, pa zopet! —

Ljublj. biskup se mi je zahvalil pismeno, pohvalil poezije ter konečno pravi, da bi se mi rad tudi osebno zahvalil. Ako so taki možaki na moji strani, koga bi se bal!

Le piši večkrat, Tvojih listov sem prav vesel!

Bog Te živi!

Iz srca Tvoj S. Gr.

Moj očka je pri meni, Te lepo pozdravlja! Živio!

Prvi odmev na Gregorčičevo pesem »Mojemu grajalcu« se je zbudil v »Novicah«. Dne 7. junija, št. 23., so objavile oceno »Poezij«, v kateri pravi kritik š.: »...prekoračili bi dano nalogo, ko bi hoteli naštevati vse posamezne krasote, ki jih ima knjiga v obilici, ko bi hoteli povzdigniti vse divne pesmi o domoljubji in človekoljubji in opozoriti na prelepe misli, ki jih nahajamo povsodi; naš namen je le bil, opozoriti bralce svoje na to knjigo, ki je pravi biser med našimi poezijami in ki daje S. Gregorčiču odlično mesto med jugoslovanskimi pesniki. Mi ostanemo zvesti načelu, ki je vodilo naš list uže toliko let, a zdi se nam pa vendar jako prenapeto in krivično, ako se podtikujejo tem poezijam drugi, nego najblažji vplivi do človeškega srca; kdor jih je bral, ne bo tako sodil, kot nek slovenski list. Radostno bo vskliknil z nami: k r a s n a k n j i g a j e t o i n d a b i l e k m a l u i z š e l d r u g i z v e z e k !«

Na Gregorčičev izziv je »Slovenec« še molčal — morda le ni bil popolnoma prepričan, da ima prav — sedaj ni mogel več. Celo »Novice« so mu očitale prenapetost in krivičnost! Objavil je torej dne 10. junija v št. 64. tretji člančič o »Poezijah«,

brez podpisa, v katerem najprej priznava, da so te poezije »v premnogi ozirih lepe«. »Vendar — smo pristavili — premnogi duhovniki slovenski se popolnoma ne vjemajo z vsim, kar imajo v sebi. Kako na pr. se katoliški duhovni, svesti si visokega svojega posvečenja, morejo ponašati z duhovnim pastirjem, kateri izgubil je življenja srečo in si želi nazaj za pastirja v planine (108); gledé vrednosti, katero ima človek med stvarmi na zemlji, s pesnijo 'Človeka nikar' (47); gledé nedolžnosti in svete čistosti z ono 'Zgubljeni cvet' (on cvet je potrgal, zdaj — uka glasno — str. 31); gledé zveze med milostjo, prošnjo in našim delom (48, 72) itd.; kakó morejo popolnejši duhovni, redovniki, ponašati se z ono 'V celici' — tukaj ni dom mirú (51), kar samostanom oponašajo nekatoličani, protestantje, ne pa katoliški svečenici itd. — Kako morejo brez pomisleka katoliški vzgojevatelji slovenski mladini v roke dajati omenjene pesmi, pa na pr. 'Lastovkam' (Razdeli se v pare trop... strop... prazen je le moj, edin — duhovnikov, str. 50); 'Romarica' (66), ktera hiti mimo samostana in cerkve na griček neblagoslovljen, na grob svojega vojaka, mladega ljubčka; 'Dekletova molitev' (126) za ljubljenco, s katerim okusila je v zorni mladosti ljubezni sladkost in bridkosti; 'Vojakove neveste poroka' (o smrti bridki, o smrti mili — 133) itd. — Ako posvetni vzgojevatelji dajó take stvari brez pomisleka celo nežni mladini, ali vže res tudi duhovni, posvečeni?! Ali ni poezija, v kateri se opéva največ 'človeštva brezmejno gorjé, žal in bol' (27, 72, 127, 131), nežni mladini dostikrat nevarna? Je li to poezije solčna stran, ktera daje zmožnemu pesniku, vzlasti duhovniku, tolikanj še lepših, veličastnejših vzorov?! — Gledé na to, in še na marsikaj dejali smo, da ni pridna — hvala prenašla. — V našem oglasu pa, ki smo ga priobčili opominjani tudi od neduhovnov, ima prof. I. Marn to zaslúgo, da je o teh poezijah ostrejšo nam došlo sodbo s čisto duhovniškega in cerkvenega stališča odsvetoval in listu ubranil, češ, da taka sodba gré v 'Danico', ktera o tem doslej — molči. — 'Kakor nekda Boris Miran, piše nam prof. J. Marn, poslal me je sedaj — zdi se — tudi gospod S. Gregorčič z nežno pesmico, ktere pa — nevreden — ne morem vzprejeti, kajti jaz pesnika nisem grajal.' — Tudi 'Slovenec' je hotel čakati in svojo misel povedati še le takrat, kader 'poet, ki zdaj leži še po svetu razmetan (str. 3), pokaže se svetu po udih vséh'; ali burno pozivan od dveh — treh strani stori to danes. Da se tolikanj slovečemu 'javnemu mnenju' nasproti o teh poezijah oglašá »Slovenec« edin, to je v slo-

venščini sedanje nove dobe pomenljivo znamenje, katero se prej ali slej razodene samo.«

Ta »Slovenčeva« kritika je naravnost tipična. Isti očitki so se kasneje ponavljali pri drugih priložnostih, se ponavljajo danes in se bodo gotovo še. In vendar je sedaj, po tridesetih letih, vsakemu jasno, da niso bili niti za tisti čas povsem upravičeni.

Nekatere pesmi je kritik nápak razumel. Bral je po črki, ne po duhu. Najbolj razvidno je to pri »Zgubljenem cvetu«, kjer se »Slovenec« spotika nad zadnjo kitico:

»Tja doli po polji
Pa stopa nekdo,
On cvet je potrgal,
Zdaj — uka glasno!«

Kritik se je zgrozil nad to hudobijo in ni videl nič drugega, kot mladega grešnika, ki uka veselja! Bral je po črki in ni opazil, da je ta konec bolj upravičen in neprimerno učinkovitejši, nego kaka moralna sentenca. Nihče si ne upa teoretično trditi, da si mora pesnik ustvariti nov, samo idealen svet, praktično pa mnogi še danes to zahtevajo, in če že naleté v knjigi na zlobno dejanje, hočejo, da mu je kazen ali vsaj pisateljeva graja takoj za petami. Ne vem, koliko smo v tridesetih letih napredovali v umetniški kulturi, koliko pridobili na spoznanju, da umetnik govori največje in najvažnejše resnice ravno z molkom, z notranjim ustrojem svojega dela, zapovrstnostjo in paralelnostjo detajlov, s celotno organizacijo svoje snovi, recimo kratko — s svojo umetnostjo; za Gregorčiča je bilo usodno, da tega spoznanja tedaj še ni bilo.

Drugi vzrok, da »Slovenec« ni bil s »Poezijami« zadovoljen, je bila skrb za mladino. Ta pasus ocene je v prvi vrsti replika na besede »Učiteljskega Tovariša«, ki je trdil, da se ta zbirka dá lahko tudi nežni mladini v roke. Vendar pa bi se bil »Slovenec«, če smemo sklepati iz drugih slučajev, tudi brez opombe učiteljskega glasila skliceval v oceni na mladino in bi se vpraševal, ali ji ni taka poezija nevarna — saj se še danes, kadar izide leposlovna knjiga, vprašujemo tako. To vprašanje je v duhovnikovih ustih kaj naravno, njemu je izročena skrb za duše, ne za literaturo, in »Slovenčev« ocenjevalec Gregorčičevih pesmi je bil duhovnik. Vzgojevalec mladine ima pravico in dolžnost vprašati se: Kaj poreče na to mladina? — in če ji knjiga ni v prid, ji jo mora vzeti iz rok, kakor jo mora varovati pred mnogim drugim. Slovstveni kritik pa ima dolžnost razpravljati o tem, ali je knjiga dobra ali slaba, dobra ali slaba kot delo lepe umetnosti, resnična ali neresnična kot

izraz življenjskih nazorov pisateljevih, in ima pravico, soditi jo z ozirom na nje vzgojno vrednost le v slučaju, če je mladini namenjena; če pa ocenjuje vsako leposlovno delo s pedagoškega stališča, ne more njegova sodba biti stvarna. Slovstveni kritik in vzgojitelj mladine sta dva in oba naj bi se držala svoje gale posla. Moti se pa lahko eden in drugi. V Gregorčičevem slučaju se je pokazalo, da tudi vzgojiteljeve sodbe niso absolutne, kajti četrto stoletja po prvi izdaji »Poezije« so izšle vse tiste pesmi, nad katerimi se je spotikal »Slovenčev« kritik, v Mohorjevi Družbi in takrat ni, mislim, nihče več resno trdil, da bi utegnile biti mladini nevarne.

Slednjič je duhovniška stanovska zavest, ki govori iz »Slovenčeve« kritike: Kako se morejo duhovniki ponašati z bratom, ki je v tem stanu nesrečen, ki zaljubljene kroži in sumljivo zdihuje za lastovkami? — Tudi to je razumljivo. Skoro vsakemu duhovniku-leposlovcu se primeri, da piše včasih bolj človeško, nego duhovniško, in tedaj čutijo vsi, ne samo tisti, ki verujejo v njegov apostolski poklic, da je neko tiho nesoglasje v njegovem delu, neka skrita življenjska nedoslednost, če ni že skoro neznačajnost, da ljubezenske pesmi poje, ko bi moral oznanjevati evangelij... Le čas more vse to izravnati. Danes smo že vsi odpustili Gregorčiču in Medvedu, da sta bila tudi človeka.

Pismo št. 41. je pisano kmalu po 10. juniju 1882. Mohorčič je bil deželni poslanec kraški; Depretis tedanji tržaški namestnik. Uvod pisma govori o prošnji za literarno stipendijo. — V pismu citirana pesem je izšla pod naslovom »Ad interim« v »Sl. Narodu« 15. junija 1882.

41.

Dragi Nace!

Erjavec je novce prejel, lepa ti hvala! — Mosche mi je poslal cel načrt prošnje, govoril je z Winklerjem, Vošnjakom in dr. o moji prošnji in vsi so obečali podpirati me. Obljubil je tudi, da bode sam pisal R. Mohorčiču v Sežani, naj me priporoče pri Depretisu, — mož je več storil zame nego bi bil pričakoval kedaj ali pa drznil se prositi. Zahvalim se mu o priliki, ko mu naznanim, da sem vložil prošnjo.

»Novice« sem bral, prav prijazne so, — a bral sem tudi zadnjega »Slovenca« od te nedelje. Poišči ga še Ti! Nikedar bi ne bil mislil, da ta učena gospoda tako napak bere! Saj vendar je očitno, da se moje pesmi tako brati in umevati ne smejo. Danes jim napovem boj v »Slov. Narodu« s temi besedami:

»Slovenčev tesnosrčni napád,
Ki krivega pač razumljenja je sad,
Strahú mi kar nič ne zadaje —
Zavrnem ga v »Zvonu« — pevaje!
Da svojim protivnikom stavim se v bran,
To dostim sem, stanu in sebi dolžán,

Dolžan sem to tudi častiti gospódi,
Ki pesmi in mene prijazneje sódi.
A da si napád na mé je srdit,
Pušic ne bom rabil le — škit: *(bom rabil le...)*
Le sebe bom branil,
Protivnika né bi rad ranil!
A če se pa to dogodi,
Da kaka pušica nazaj prileti,
To, vrla gospóda, ni moja krivica,
Ne moja, le vaša vas rani pušica!

Tako! Obrambo spišem pa za Zvon!

G. Polcu moj pozdrav in pokloni mu eno mojih knjig v spomin. Voščim mu srečo v prijaznem Kamniku.

Pri banketu zbranim volilcem in županu sem poslal neko kratko napitnico v verzih, na to so mi telegrafično odgovorili. —

Pozdravi mi srčno tudi vrlega Stankota!

Bog te živi

Tvoj S. Gr.

»Spectabilis« v št. 42. je dopisnik »Sl. Naroda« — Anton Kos, ki je pod tem psevdonimom pisal l. 1882. med drugim podlistke »Domači pogovori«, katerih eden brani Gregorčiča pred Pajkom. »Kres« je namreč objavil 1. julija 1882 »Kritiko Gregorčičevih poesij« Janka Pajka, dolgovezen in popolnoma nestvaren spis, v katerem kritik trdi, da izhaja »elegični ton« Gregorčičevih pesmi iz »buddhaističnega nagledovanja svetá« (Kres, 1882, str. 386). Na to oceno je najprej odgovoril Kersnik (pod psevdonimom »Bolhober«) v podlistku »Sl. Naroda« dne 6. julija s pismom »Strijcu v Ameriko«, v katerem se iz Pajka neusmiljeno norčuje. Dokaže mu, da je svoje modrovanje o nirvani in budizmu prepisal iz Mayerjevega leksikona. Teden pozneje (12. julija) je objavil Spectabilis-Kos svoj IX. podlistek »Domačih pogovorov«, v katerem nadaljuje od Kersnika začeto polemiko proti Pajku. Še prej — meseca junija — se je obrnil na Gruntarja (ali Gregorčiča samega) z dopisnico, katero omenja pesnik v pismu št. 42.

42.

Mencingerjevo pismo in »Spectabilis« - a listnico prejel. Kakor vidim bo on napad še reklama za-me! »Obrambe« imam vže zdaj nad 100 verzov; ako bo hotel urednik pridejo ti lahko vže v 7. števil. »Zv.«

Danes se peljem opoludne v Gorico po opravkih. — Zdrav sem še precej. —

Piši le pridno! Bog Te živi!

Tvoj S. Gr.

43.

Dragi Nace!

V saboto sem poslal Levcu nad sto verzov »obrambe«, v ponedeljek je bila vže stavljena. V torek je dobil L. vže 4. ti oddelek istega spisa, tako, da ima zdaj v rokah mojega zagovora 140 verzov.

Branim se sicer brez zabavljanja, a odločno, da ne bo »Slov.« mislil, da iščem pri njem milosti. Obrambo mislim končati v 8. številu. »Zv.«

Lev. mi piše, da so Marnovci skušali tudi prošta Zupana spraviti na svojo stran (kakó nabirajo vojsko zoper mé!); a bogoslovec Lavrenčič je nato nesel prošto zvezek mojih poezij, ter mu zaznamoval vse od »Slov.« napadene pesmi. Prošt, prebravši obtožene verze, reče, da ne najde v njih nobene niti najmanjše verske nekorektnosti! — Habeant sibi. Levec še pristavlja, da je prošt strog duhovnik. No, ako še strogi možje ne morejo stopiti pod njih bandero, bo malo njih krdelo in Šimon, čeprav se mora sam boriti z njimi, ne umakne se mu z bojišča. Ta kopica je najbrž mislila, da me vbije s prvim udarcem; da hitro vsa duhovščina sè škofijo na čelu plane ná me. Dzdaj se jim ni posrečilo! —

Prodajaj pridno, agitiraj, da bomo imeli v Ljublj. vesel symposion. Ako dobiš stavo, pridem tudi jaz, sicer ne. —

Denar mi je Erj. izročil. Kupil sem nekaj papirne rente, drugo sem ohranil za vsakdanji kruh in za jensko potovanje.

Krageljnu piši, da sedaj imam opravka z mojimi nasprotniki, kakor hitro jih potepem, (kar se nadejam), lotim se dela za Nedveda. —

Breskve, ako bo moč, Ti pošljem.

Srčen pozdrav.

Tvoj S. Gr.

Prvi del »Obrambe« je izšel v »Ljublj. Zvonu« 1. julija. »Te dni sem se lotil 'obrambe',« v pismu št. 44., pomeni pač, da se je pesnik lotil drugega, večjega dela, ki je izšel 1. avgusta.

»Tropinar« je po pojasnilu notarja Gruntarja lastnik in urednik »Edinosti« Viktor Dolenc, ki je Gregorčiča bil naprosil za pesem v čast Glavini.

Pismo je pisano v prvi polovici julija (pred 16.), kakor je razvidno iz dopisnice št. 45.

44.

Dragi Nace!

»Tropinarju« ne morem vstreči, odrekel sem mu po listnici. Zdaj imam sam družega važnejšega opravka, a tudi ko bi ga ne imel bi težko prevzel to delo, ker je Glavina znan Lahôn in kot tak ni vreden poezije iz domoljubnega slovenskega perésa. Ko bi bil naš, storil bi bil to! —

Te dni sem se lotil »obrambe«, delo mi gre dobro od rók, nadejam se, da ta teden dokončam. Zdaj bo v »Zv.« kakih 5—6 strani, ako bo tiskano vse v eni kolumni. Posrečil se mi je po mojem menenju dobro zagovor pesni »Človeka nikár«. Ta je po moji sodbi ne glede na to, da je »obramba«, vreden tiska. Druge partije bodo različne vrednosti, a menim le vsaj berila vredne. Kaj praviš, ali naj dam napraviti ponatis v posebni knjižici na korist »Nar. domu«? Stvar bi prišla več čitateljem v roke, ker »Zvona« nima vsak, in »Nar. dom« bi morda dobil par desetakov. —

Odpiši!

Ti si vrl delavec na narodnem polji in na polji človekoljubja, vesel sem Te. Vidiš, koliko lahko stori, kedor ima dobro voljo in pošteno srcé. Z Bricem lahko rešiš domovini dobro moč. Želim da bi Te in upam, da Te bo slušal. On ima talenta, stavi naj si pravi cilj in izvoli pravo pot in še bo mož! —

Zaslugo pri njem boš imel pa tudi Ti.

Prav srčno Te pozdravlja

iz srca Tvoj S. Gr.

Zdravje mi je precej dobro.

Na dopisnici št. 45. ponuja Gregorčič Gruntarju založništvo knjižice »V obrambo«, zopet le z namenom, da se njuno prijateljstvo javno dokumentira. Gruntar je ponudbo sprejel in se je na knjižo podpisal kot založnik.

45.

(Poštni pečat: Renče, 21./7. 82.)

»Obr.« sem odposlal 16. t. m. Levec pravi, da je bo kakih 10 strani ter da je tako kreпка in prepričevalna, da bode vsem »sapo zaprla«. Napraviti dam kakih 300 odtisov. Mnogi duhovniki, čitatelji »Slov.« nimajo »Zvona«, takim pride prav. Ali hočeš tudi tukaj podpisati se kot založnik. Se vé, da ni treba, da knjižico prodajaš sam, nego jo lahko izročiš Giontiniju. Ako si voljan to storiti, piši Levcu naravnost.

Do 14. avg. pridem, če bo mogoče, a gotovo še ni, ker ne vém še za namestnika.

Živio!

Tvoj S. Gr.

Pismo št. 46. je pisano po 1. avgustu, ko je bila »Obramba« v »Lj. Zvonu« končana, in pred 15. avgustom, ko se je vršila Jurčičeva slavnost na Muljavi. Iz njega je razvidno, da niso vsi kranjski duhovniki soglašali s »Slovincem«; Gregorčičevi pristaši so pesniku celo poslali vdanostno adresno, ki ga slavi kot boritelja zoper — materializem! Volja je bila dobra...

46.

Dragi Nace!

Ne zaméri, ker sem to pot z odgovorom tako kesán! Še nikoli nisem imel tako mnogobrojne korespondence, kakor zdaj in prigodi se mi večkrat, da kak odgovor pozabim.

Adresa - zaupnica po zunanji obliki ni nič, le navadno pismo je, vsebina je pa precej lepa! Spisana je na god sv. Cirila in Metoda in od tega godú je vzet uvod, v katerem pravi kako sta se ta dva slovanska blagovestnika borila zoper temo paganstva. In po tisoč letih, nadaljuje pismo, žuga nam nova paganska ideja, materializem, zoper kateri da se kakor novi apostol borim jaz. Konečno me pozivlje naj srčno nadaljujem svoje delo! Tako je! Podpisanih je 18 gorenjskih duhovnikov, med temi 7 župnikov. Malo število v primeri z ogromno množico slovenske duhovščine! Večina duhovnikov je proti meni, nekateri popolno, nekateri deloma. To je pa gotovo, da je moja drobna knjižica vzburla duhove. Ko bi ti vedel kakó se posvetujejo, konferi-

rajo, kako iščejo zaveznikov moji protivniki! A da bi me umeli, no to pa ne, to pa ne! Jaz sem dozdej svet še previsoko taksiral, menil sem, da ima več možgan! Najnedolžnejše pesmi obsojajo, n. pr. »V pepelnični noči«, »na sveti večer«, »moj črni plašč«. Ta črni plašč nek prav visoko učen duhovnik tolmači ravno dijametralno nasprotno, nego se mora tolmačiti! —

V goriškem semenišči me zagovarja edini Gabrijelčič. Vidiš, da se v tem človeku nisem motil!

Jeran je pisal v goriško semenišče, kaj naj počne z mano. Poslal je ostro kritiko v pregled, katero je mislil vzeti v »Danico«; a Goričani so mu vendar odsvetovali! Očital jim je menda v dopisu, kake duhovnike (n. pr. mene!) da zrejajo!

Rifbski župnik (poetična duša) je izrekel o »poezijah« to nezmotno sodbo: »besede, to so besede«! — No pustimo jih!

Kedo Ti izročil oni nemški podlistek?

Za 15. avgusta me St. Vidski (kjer bo slavnost Jurčičeva) župnik naprosil naj prevzamem cerkveni govor, a odrekel sem mu. Ne maram se staviti na ogled.

»Obrambo« sem sinoči dobil. Škoda, da je oblika prevelika. Jaz sem želel format mojih »poezij«, da bi kupovalec lahko oboje skupaj zvezal.

Brošure »Gr. kritikom« še zdaj nisem prejel! Še zdaj ne vem, ali pojdem k svečanosti.

Bog Te živi!

Tvoj S. Gr.

Poročna.

Roka v roki. Ko da oživel in se vzelo
v en trenutek strahoma je vse življenje,
je vzdrhtelo
od srcá do srcá.

Da! — —

Solza, lepša od kaplje, ki solnčne žarke vlovi,
je orosila tvoje oči:
sedem skrivnosti se v njih je lomilo —
meni se je življenje odkrilo.

Joža Lovrenčič.

Tlačani.

Dr. Ivan Pregelj.

XIX. Mesec maj.

Vsa dežela je bila v cvetju, vsaka dolina je dehtela. Vipava je bila kakor raj in Brda kakor obljubljena dežela. Zemlja je rodila kot vsako leto, gnala travo in cvetje. Ljudje pa so jo čudovito zanemarjali, kakor da je ne poznajo več, črne, rdeče in ilaste zemljice matere. Ne vsi. Z vnemo in upom v boljšo jesen od preteklih, so drugi orali in kopali, obrezovali trto in cepili. In njihov znoj je rodil blagoslov. Bogato se je košatil črniš ob dišečki, galovina in grganja sta bili razsipni. Najlepše je obetal zelen. O trta, koliko lepih imen poznaš! Fig belic je bilo toliko, da se bo figovje upogibalo, in breskve so bile kot rože v svojem cvetu: koščenice, kosmačke in urhovke; češnje ranice so dozorevale, oblaki čebel so šumeli ob jabla-

nah, po rdečecvetnih dunajkah in pestrobelih mohorovkah in drobnem cvetju samosevke. Belozelenkasto so se obetale hruške krivorepke, meh-nice, rusice; vahtnice so pravkar popje odpirale. Orehi so se kadili. Droban je, droban, pa je bogat in sladek kot med — oreh-kostenec.

Koncem vinogradov so poganjali bujni grmi pelina. Oh, pelin! Od pelina ni bilo treba dajati desetine, ne daca. Zato je rastel tako košato. Naj raste, so rekli vinogradniki, bo letos več vina, kot pelina. Pa so se zmotili. Jeseni ni bilo vina; in pelina, o Bog, vsa dežela je tonila v njem...

Zadnje dni v aprilu je začelo in prvi teden v maju je bilo kakor v vojski. Pohod Tolmincev v Gorico je bil pobunil deželo, vzdignili so se Vipavci in Kraševci in Brici, vzdignili so se ob Primorju podgrajski in devinski podložniki in daleč čez mejo

povedal, kar se ne dá povedati, da bi odklenil, kar ostane neizprosno zaklenjeno do poslednjega trenutka. V njem kljuje slutnja onega, kar je tam, na drugi strani; slutnja, ki ne dá počitka ne srcu, ne pameti, ki je začetek vsega zlahotnega in vsega nizkotnega, dobrega in hudega, pravice in krivice, lepote in odurnosti; in še te slutnje same, ki je njegovo življenje, ne more vtelesiti v trdo besedo. Pa pride ura, ko leži utrujen na visoki blazini, ko mu prižgó blagoslovljeno svečo, ko mu slepo strmé v strop osteklele oči; tedaj se sunkoma razmakne silni zástor, bliskoma plane luč iz višin, v trpljenju in zmotah zaželjena luč, sijajna dopolnitev slutnje; in vse je jasno; ustnice se odpró, da bi na glas povedale vsem živim ljudem, kar edino je vredno in potrebno povedati; odpró se in utihnejo...

Sanjalo se mi je zadnjič, ko so bdele oči, pa niso videle dneva, da grem trudoma po položnem brdu vkreber. Jutranje solnce je sijalo toplo in prijetno, prav kakor je sijalo prejšnji dan in že mnogo-kdaj. Od vznožja pa do vrha je bilo brdo posuto s trupli ljudi, ki so ležala vsepočez in vsekriž, kakor razmetano snopje na žitnem polju; in kolikor je bilo še trave, je bila povaljana in krvava. Na vsakem obrazu, na vseh tisočerih je molčala beseda, ki se je bila ustavila na robu usten. Pokleknil sem, pristavil uho prav do teh posinelih usten, da bi slišal zamolklo trkanje, razločil vsaj šepet tega zapoznelega vzklika, ki bi enkrat za vselej vse razodel. Ustnice so ostale neme, se niso ganile; le nebesa so slišala njih edino, strašno besedo; človek, ki bi jo slišal, bi ne slišal nikoli nobene več.

Gregorčičeva pisma Gruntarju.

Izidor Cankar.

Iz zadnjega Gregorčičevega pisma (46.) je razvidno, da niso vsi duhovniki soglašali s »Slovencem«; kar jih je bilo treznejših, samostojnejših, so imeli svoje misli o »Slovenčevi« kritiki. Gorenjci so poslali pesniku adresu, ki mu je zelo dobro dela, kar priča naivno-radostno poročilo Gruntarju. Gregorčič se je tem prijateljem tudi javno zahvalil v »Slov. Narodu« dne 24. julija 1882: »Vsem preč. gospodom duhovnim sobratom s prijazne gorenjske strani, podpisnikom izročene mi zaupnice, izrekam po tej poti najtoplejšo zahvalo za njihov tako krasen in iskren izraz soglasja z mojim skromnim delovanjem na pesniškem polju. Zagotavljam Vas, preč. gospodje, vrli narodnjaci, da hočem tudi v prihodnje svoje slabotne moči posvetiti delu za ubogo a tako ljubljeno slovensko domovino.«

Pa ne samo nekateri duhovniki, tudi škof Pogačar je skušal popraviti krivico, ki se je zgodila Gregorčiču. Pismo 40. omenja, da je škof Poezije pohvalil in da se želi osebno zahvaliti Gregorčiču. To se je pozneje tudi zgodilo. 6. septembra je objavil »Slov. Narod« notico: »I z M e d v o d se nam piše 5. t. m.: Nijsta še minula dva tedna, kar so Goričane vzprijele gosta, čegar ime slovi po vseh slovenskih pokrajinah in še čez nje. Naš pesnik prvak g. Gregorčič se je v družbi z g. prof. T. Županom poklonil knezoškofu g. Pogačarju. S toplimi, iz srca govorjenimi besedami mu je pri obedu napil g. vladika. Solze so polile pesnika, tako ga je ganilo visoko priznanje; vzpel se je k višku in glasila se je iz ust njegovih napitnica,

nenavadna: privreli so divni verzi iz dna čuteče duše njegove g. knezoškofu v odzdrav. Tako sta se našla dva blaga sorodna si duhova. Bog daj, da bi se vez, ki ju druží, nikdar ne pretrgala, temveč ožja in ožja prihajala v prid in slavo Slovenstva. Da se to zgodi, temu porok so nam biser-solze pesnikove.«

Razen »Obrambe« je prišla na svetlo še ena polemika, deloma zelo spretno pisana brošura, namreč »Gregorčičevim kritikom odgovor in pouk«, Ljubljana, tiskala Narodna Tiskarna, založil Janko Pajk¹ 1882., ki jo pesnik reklamira v zadnjem

¹ Da je bil kot založnik brošure podpisan Janko Pajk, s katerim knjiga zelo nespoštljivo polemizira, je bila očitna hudomušnost in Janko Pajk je tožil Narodno Tiskarno zaradi zlorabe njegovega imena. Seveda je potem policija dognala, da je v Ljubljani več ljudi, ki se pišejo Janko Pajk, in eden med njimi je tudi izpovedal, da je on založil brošuro. — O tem prepiru je poročala tudi graška »Tagespost«, v kateri je potem Janko Pajk 20. avgusta objavil naslednje pojasnilo: »In einer Notiz des Abendblattes der 'Tagespost' vom 14. August l. J. (ad Nr. 218) werden etliche Complimente erwähnt, die mir von einem Theile der slovenischen Presse in Laibach an den Kopf geworfen werden. Da es mir durchaus nicht gleichgültig ist, was sich die geehrte Lesewelt Ihres weitverbreiteten Blattes für ein Urtheil bildet, so bitte ich diese Zeilen zum Zwecke einer präciseren Darstellung des Thatbestandes veröffentlichen zu wollen. Ich habe im Klagenfurter belletristisch-literarischen Blatte 'Kres' über die slovenischen 'Poesien' eines gewissen Gregorčič, Vicars irgendwo bei Görz, eine ausführliche Kritik veröffentlicht. Vorbemerkt sei, dass genannter Herr Gregorčič von einem Theile der Laibacher nationalen Presse bis in den dritten Himmel erhoben und niemand

pismu. Gregorčičeva zadeva je torej vedno bolj in bolj zanimala javnost; mnogi so se razburjali, ker se je pesniku zgodila krivica, in leposlovec je bil takrat pri nas zelo v čislih, obdajal ga je nimb narodnega delavca in velikega miselca, bil je skoro nedotakljiv — stališče, katero je Mahnič l. 1885. junaško napadel. »Narodov« dopisnik iz Medvoda je, kakor sem navedel zgoraj, neko Gregorčičevo napitnico nazval »divne verze«, drugi so imenovali njegove misli »božanstvene« in vendar so bile po večini Stritarjeve. Nekateri so se torej razburjali zaradi velikega spoštovanja do slovenskega pesnika. Obenem je pa mladi liberalizem čutil, da potrebuje za svoje politične namene mōž v črnih suknjah in je povzdignil Gregorčičevo ime do bojne parole ter jel gojiti pravi kult tega pesnika, kakor se pritožuje Levec v nekem pismu na Kersnika (Priatelj, Kersnik, II., III., 445.). Ko bi bilo tega manj, bi bilo bolje; Gregorčič je bil premalo samostojen, da bi brez škode pretrpel grajo, kaj šele, da bi prenesel toliko hvale! Znašel se je med mladimi naprednjaki, dasi ni prav sodil mednje. Časopisi, v katere je pisal, družba, v kateri se je gibal, zagovorniki, katere je dobil skoro izključno med naprednjaki, so ga po zunanje označevali za liberalca, obenem pa je ta kulturna struja, katera se je takrat živo in odkritosrčno zanimala za lepo slovestvo, tudi po notranje mnogo bolj mikala literata Gregorčiča, medtem ko so mu morali biti oprezni, nezaupni in glede slovestva vedno skeptični konservativci manj všeč. Mahnič mu je pozneje naprednjaško družčino zelo zameril. »In zakaj se ravno ti (liberalci) zanj toliko poganjajo? Gotovo le zato, ker vedo, da je duh njegovih poezij soroden njihovim lastnim načelom.« (»Slovenec«, 1885, št. 82.)

Geringerem als den deutschen Dichterheroen Schiller u. Goethe gleichgestellt wird. So z. B. wird ein kaum hundert Verse umfassendes Gedicht Gregorčič' dem Goethe'schen 'Faust' an die Seite gesetzt. Dass Herr Gregorčič auch ein zweiter 'Schiller' sei, also zwei Dichtergenien zugleich in sich berge, sei nur nebenbei erwähnt. Gegen solche überschwengliche Lobeserhebungen nun ist meine, sonst anerkennende und (nicht 'herbe', sondern) sehr gelinde Kritik gerichtet. Darob nur der obligate Lärm in einem Theile der slovenischen Presse von Laibach. Das dabei einige 'Ehrentitel' für mich abfallen, die selbst das Mass des 'Urwüchsigen' überschreiten, wird manchem Leser vielleicht auffällig erscheinen; wem jedoch die Leistungsfähigkeit gewisser slovenischer Drucksachen in Laibach bekannt ist, der wird sich darüber nicht im Geringsten verwundern.« Ta dopis je netočen in tako prikrojen (podčrtaval sem jaz), da so bili nemški bralci sprejemljivejši zanj, ter je eden izmed tistih primerov, ko so postala strankarska in osebna nasprotja na Slovenskem tako ostra, da je bilo treba iskati razsodbe pri višji instanci, pri tujcih. »Sl. Nar.« je ta dopis objavil brez komentarja.

Gregorčič se je odločil, da vendar pojde k slavnosti na Muljavo, in naznanja Gruntarju dan svojega prihoda. Pismo št. 47. je torej pisano neposredno pred 15. avgustom. — Gregorčič je bil že sicer odljuden človek, sedaj — po literarnem prepiru — se je še prav posebno nerad ljudem »na ogled stavljaj«. V pismu podčrtava besede, da hoče biti s prijateljem sam, in mu naroča, naj nikogar ne obvesti, da pride.

47.

Dragi Nace!

Pridem torej! Najbrže se pripeljem v ponedeljek popoldne k Tebi in zvečer odrineva z brzovlakom v Ljubljano. Ker je v ponedeljek pri nas in tudi na Kranjskem postni dan, daj mi napraviti ali pri Tebi ali v krēmi nekoliko postne juhe, drugega nič, ker ne vem za gotovo ali pridem ob 2½ kakor si mi pisal, ali še le zvečer z brzovlakom. V poslednjem slučaju bi Ti kar k meni v vagon pristopil. Zvečer v Ljubljani bova popolno sama zase. Družbe tist večer ne maram, kajti drug dan bo treba rano vstati. Ne piši tedaj v Ljubljano nikomur, da pridem k slavnosti.

Za štipendij sem prošnjo vložil, a odgovora še ni, a tudi ne pričakujem ugodnega.

Pri nas vlada suša, po vipavski dolini bo slaba letina. Ubožo ljudstvo!

Ondan sem videl v Gorici »našega« t. j. kobarškega dekana. Naletel sem slučajno nanj in bil prav vesel, da sem ga zopet enkrat videl.

Srčen pozdrav! Bog s Tabo!

Tvoj S. Gr.

Nad pismom št. 48. je s tujo roko napisan datum 13./10. 82. Po kontekstu z drugimi pismi sodeč bo ta datum pravi.

S tem dnem, ko se je Gregorčič odločil, da kupi Tominčevo premoženje, je nastopil križev pot, ki ga je hodil tri leta, dokler ga ni honorar za ponatis prvega zvezka »Poezij« rešil muk.

48.

Dragi Nace!

Na zadnji list še čakam odgovora, pa vendar Ti moram danes zopet pisati.

Tukaj se prodaja po dražbi Tominčevo premoženje, zelo poceni. Lotila se me je čudna misel in Erjavec jo odobruje, da bi tudi jaz svoj denar spremenil v zemljišče. S tem imam naenkrat pol več vrednosti in dohodka od mojega kapitala. Tako bi potem tudi tukaj izhajal brez stradanja. Bil bi zagotovljen/za poznejše čase, za stara leta, če jih včakam. Ostal bi potem lahko tukaj kjer imam toliko počitka, kakor bi ga ne imel nikjer drugje. Prosim Te pošlji mi kolikor moreš novcev na račun in to do 26. t. m., ker imenovani dan pojdem v Gorico na dražbo. Tudi Erj., ki je bil včeraj pri meni, videč, da je svet zelo dober kup, namerava kupiti nek vinski breg. Kos, ki ga mislim vzeti jaz je zelo na lepem kraju, velik, ima krasen razgled na furlansko stran

in hribe. V najem ga dam prav lahko. — Ti se boš morda smejal moji nameri, a jaz moram kaj skrbeti, da si zagotovim pošteno in primerno eksistenco.

Kako se Ti kaj godi? Ali je Rogelj še pri Tebi? Ali se je Stanko vže zavezal?

Srčen pozdrav!

Tvoj S. Gr.

Naslednje pismo je pisano najbrže tudi meseca oktobra, kajti deželni zbor kranjski, katerega pesnik omenja, je zboroval l. 1882. od 4. septembra do 9. oktobra.

49.

Dragi Nace!

Ali je treba notarskega poverila pri prodajalnih pogodbah in kolika je taksa za to?

Te dni prodam dva manjša, bolj oddaljena kosa z nekolikim dobičkom. Kakih 600 for. pošljem Tebi, da jih vplačaš na račun menjice. Ali bi mogel Ti brez težave do marcija prihraniti še ostalih 300 for., da bi jih položil zame? Rad bi se iznebil menjice. Ako moreš, ali ne, naznani mi.

Zemljišče, t. j. vinski breg začel sem pridno obdelovati. Letos me bo delo zelo stalo, a upam, da bom zato pa pozneje brez skrbi za vsakdanji kruh. —

Prejšnji teden ponovila se mi je stara bolezen. Mislil sem, da ostanem na mestu, tako me je bilo prijelo. Za zdaj me je še pustilo, vendar sem v prsih in sploh slaboten. —

Kaj sodiš o glasovanju večine dež. zbora kranjskega? —

Kako kaj Vaš novi okr. glavar?

Odpiši nemudoma in mnogo.

Srčen pozdrav!

Tvoj S. Gr.

Gregorčičeve besede v naslednjem pismu: »V zadnjem 'Zv.' tiskane pesmi nimajo velike pesniške vrednosti, pisal sem jih za skladbo, kakor si mi bil ti enkrat naročil,« se morejo nanašati samo na dve žalostinki »Pri mrtvaškem sprevodu« in »Pri pogrebu«, ki so izšle v »Lj. Zvonu« 1. novembra 1882. Pismo je torej pisano istega meseca. Pesni sta bili pisani za Nedveda, ki je že meseca junija po prof. Kraglju in Gruntarju prosil pesnika verzov (prim. št. 43.). Takrat Gregorčič ni utegnil pisati (moral je najprej nasprotnike »potepsti«) in je šele sedaj izpolnil Gruntarjevo željo.

50.

Dragi Nace!

Tu imaš sliko mojo za Ž. Ondan sem poslal eno Tebi, ali so jo dobil? Kedaj mi pa pošlješ Ti svojo?

V kmetovanju napredujem, kupil sem kravico; pri zadnji dražbi Tominčevega premoženja kupil bom še senožet, potem bom cel kmet! —

Denara od Giont. nisem še prejel, pa saj tudi ni še take sile, ker se ne plača hitro svetá na dražbi vzetega. —

Da je Bric dobro prebil preskušnjo me veseli. Reci mu, da mu častitam ter da upam, da zdaj dobi

več srčnosti ter da bo možato se lotil dela ter tako porabil talente, katere mu je Bog obilo dal. —

Kako pa Ti? Ker takó molčiš, si domišljujem, da si zopet kaj nezadovoljen. Rad bi bil, da bi se v tem motil.

Jaz sem zdrav; — a prelen, dela se ne morem lotiti. V zadnjem »Zv.« tiskane pesmi nimajo velike pesniške vrednosti, pisal sem jih za skladbo, kakor si mi bil Ti enkrat naročil. —

Bog Te živi!

Piši kaj!

Iz srca Tvoj S. Gr.

Proti koncu leta so Gregorčičeve denarne zadrege postajale vedno hujše in literarno »navdušenje« vedno manjše. V pismu št. 51. prosi prijatelja Gruntarja, naj mu dobi posojilo pri dr. Stergarju (»Stankotu«). Pismo je pisano decembra 1882., kajti pesem »Čas« je izšla 1. januarja 1883.

51.

Dragi Nace!

Ako boš hodil v Vipavo, bo me veselilo, potem jo pa tudi jaz včasih o Tvojih uradnih dneh primaham tjakaj, da si napraviva kak prijeten zimsk večer. Vsakako pa želim, da bi o božičih pogledal tudi na moje »Krivošije«.

Prav veselim se praznikov. —

Soča je zdaj v dr. Ant. Gregorčičevih rokah. —

Zadnja »Soča« se je tudi mene spomnila, a jaz se vsled tega — bojim, da me bodo zopet počastili z naročilom na kako pesem v proslavo kake njim (t. j. uredništvu) na srce prirasle osebe. Težko, da se motim! Zahtevali bodo za hvalo — plačila! —

Koliko denara bom potreboval še sam ne vem, ker sem se obrnil do nekaterih dolžnikov, o kojih ne vem ali pošljejo kaj ali ne. Vsakako, ako mi ne boš mogel Ti pomagati, obrni se v svojem ali mojem imenu do Stankota, — katerega mi prav srčno pozdravi! —

Levcu pošljem danes za 1. številko »Zvona« pesem »Čas«. Mož me je prosil trikrat, nisem se mogel konečno več vstavljati prošnjam, čeprav se me je polastila velika pesniška suša. Menil sem, da bodo duhovniški napadi pri meni ostali brez nasledkov, a niso. Vže prej sem vsako pesem obrnil desetkrat predno sem jo vrgel med svet, zdaj sem postal še bolj škrapulozen. —

Giontini mi je poslal 80 for. ostalo mi je obljubil do konca t. m. Upam, da izpolni obljubo. —

Srčen pozdrav Tebi in vsej Tvoji »družini«!

Tvoj S. Gr.

Obrni list!

Še nekaj! Pesnik Josip Cimperman v Ljubljani prosil me je vže dvakrat naj bi opozoril nanj svoje prijatelje, da bi mu poslali kaj podpore! Ako bi imel včas kak goldinar odveč, priporočam Ti ga. Pa tudi pri drugih premožnih znancih skušaj zanj kaj nabrati. Sirota trpi veliko revščino. Jaz sem mu namenil moj letošnji honorar od »Zvona« — Bog Te živi!

Tvoj S. Gr.

Dragi Nace!

Poslanih 100 for. sem pri Erjavci dobil. Hvala!

V prejšnjih listih omenjeni »hrib« sem kupil za 561 for. Med brati je vreden obilno dvakrat toliko. Ni obdelan, a, če dobim poštene in pridne zakupnike, ne bo mi manjkalo vina. Ako bo mogoče, kupim še kaj sveta pri tretji dražbi. Potem sem preskrbljen in vžival bom Gradiškovski otium sine dignitate!

Giontini mi piše, da bi rad prevzel založbo drugega zvezka mojih poezij, — a odgovoril sem, da zdaj ne nameravam izdati ga. — Delam nič ne, ne vém kako je to, da ne morem poprijeti peresa, čeprav imam polno predmetov. Manjka mi pravega navdušenja. —

Godi se mi dobro, zdrav sem in tako mirn, kakor vže dolgo ne.

Bog Te živi! Piši kaj!

Tvoj S. Gr.

S tem je najzanimivejši del Gregorčičeve korespondence z Gruntarjem — leto 1882 — končan. Poslej se literatura v njegovih pismih vedno bolj umika za gmotne skrbi.

Pismo št. 53. govori o težki bolezni Krilana Pagliaruzzija, ki je umrl 1. marca 1885, vendar pa ni pisano neposredno pred Krilanovo smrtjo. Krilanov oče, ki ga Gregorčič imenuje v pismu »g. Dorija«, je umrl pred sinom, in sicer že l. 1884. (prim. K. Strekelj, Pagliaruzzi-Krilan, Ljublj. Zvon, 1885) in je torej l. 1884. terminus ad quem pri datiranju tega pisma. Iz konteksta z drugimi pismi pa bi ga del v začetek leta 1883.

53.

Dragi Nace!

Včera in v pondeljek prodajalo se je tretjikrat na dražbi Tominčevo premoženje. Jaz sem zopet kupil, zdaj pa njive in to še preveč. Prosim Te pomagaj mi, da spravim vkup potrebne novce. Piši Giontiniju, naj mi odraja pogojeni znesek, in ako moreš tudi Ti kaj dati, zelo mi vstrežeš. Morda kaj iztirjaš od dolžnikov, ali pa si pomagaš kako drugače. Sile pa še ni: čas plačati je namreč, kakor Ti je znano, še 14 dni po dobljenem dekretu. Opozarjam Te za časa le na to, da mi ložje kaj preskrbiš.

Včera sem videl tudi Pagliaruzzijeve. Stari P. mi je skrivaj povedal (in solze so se mu vdrle), da se boji za Pepija, da še več, da meni, da je gotovo izgubljen. »Mir ist zum verzweifeln« joče ubogi mož! Jaz sem ga tolažil, in rekel, da jaz tega ne morem in nočem verjeti! In res! Pepi pravi, da ima le oslo, kakor lansko zimo. Našel sem ga pri mizi, videti je zdravega lica in precej lepo rejen; tudi je bil ves čas vesel, ves kakor po navadi. Jaz ne morem razumeti in vendar trdi g. Dor. da Bog obvaruj! To bi bila res nesreča! Takih zlatih mladencev potrebuje domovina. Izguba bi bila zanjo velika, za naju pa še večja. Jaz ne morem verjeti.

Ako hočeš o tem vedeti več piši Doriju. Jaz pojdem drugi teden zopet v Gorico, da vidim in izvem natančno.

Tvoj list prejel — hvala!

Ne zameri, da Ti tako težke naloge nakladam. Ko bi te ne imel za pravega in prvega prijatelja, ne bi toliko zahteval. Pa veruj mi da vem tudi ceniti tvojo požrtvovalnost za me!

Živi Nace!

Tvoj S. Gr.

Slovenci so se pripravljali že l. 1882. na cesarjev prihod v Ljubljano. Graselli je izdal 19. novembra »Poziv slovenskim pisateljem«, naj prispevajo za »Spomenik o šeststoletnici začetka Habsburške vlade na Slovenskem«, ki ga je Matica izdala naslednje leto. Na Gregorčiča se je Graselli še posebej obrnil, kakor vidimo iz pisma št. 54., in pesnik mu je postregel s pesmijo »Slovenija svojemu cesarju«, ki je izšla ob cesarjevem prihodu 11. julija 1883 tudi v »Slovenskem Narodu« in ki jo je še Levec ponatisnil v avgustovi številki Zvona. Gregorčič pravi, da se je »moral ozirati tudi na skladatelja«; pesem sta komponirala F. S. Vilhar in Fr. Gerbič. — Sodim, da je pismo pisano začetkom l. 1883.

54.

Dragi Nace!

Moja zemljišča napravljajo mi vže zdaj velike zadrége. Kakor Ti je znano kupila sva z g. Pavletičem, posestnikom v Gabrijah skupaj kos zemlje kakih 10 njiv, da plačava in dobiva vsak polovico. Zdaj ko treba plačati, mi pa hoče mož denar samo posoditi, ne da bi ga plačal na polovico zemljišča, kakor je bilo dogovorjeno. Tako menda mož hoče, da bi me imel v kleščah in potem si izbral, kjer bi hotel, ker bi bil jaz kot dolžnik od njega odvisen. Jaz pa na posodo od njega nisem hotel vzeti, zato je odstopil. Ostane meni torej ves kos, pa tudi vse plačevanje. Toliko denara pa jaz ne premorem. Kaj naj začnem. Vadium (220 for.) pustiti mi je pretežko, sklenil sem torej pri prijateljih si denara vdolžiti, čeprav mi je težko biti dolžnik, ker tega nisem vajen. Ti bi mi morda narložej pomagal, četudi ne s svojim denarom. Naprosi Stanka, naj mi posodi kolikor more (potrebujem pa cel tisočak). Dogovori z njim obresti, spiši dolžno pismo in pošlji mi ga v podpis. Jaz ga potem vknjižim primo loco na kupljeno zemljišče, ki je pač vredno do 3000 forintov. S Pavletičem ne maram imeti opravka, ker ga ne poznám. Ako ne bo drugače, naj splava pa kavcija po Ipavi! Odgovori hitro na to, ali bo kaj in koliko — da se sicer morda še drugam obrnem, če bom imel kam. — Toliko o opravkih. Sicer se mi precej dobro godi, čeprav moji Krivošijanci včasih zrogoviliijo — tudi proti meni, ker niso vajeni biti svarjeni. —

Za spomenik sem poslal na Grassellijevo prošnjo neko slavnostno pesem, ki se bo menda tudi vglasbila in pela o cesarjevem prihodu. Ker sem se moral ozirati tudi na skladatelja, ni pesem Bog ve kaj. Duh

je podoben oni zadnji v »Soči« natisnjeni. Narprej pozdrav, potem nekoliko o slovenski zvestobi, potem prošnja do cara, in zadnjič prisega vdanosti. Skladatelj bo imel raznega gradiva; čitatelji pa ne bo toliko zadoščeno. — Ali hodiš že v Ipavo?

Kako Ti je kaj?

Zdravstvuj!

Tvoj S. Gr.

Gregorčič je vložil v posestvo mnogo več denarja, nego je od začetka nameraval, razen tega so ga pri prevzemanju posestva mnogo stale »pisarije in komisije«. Tako mu je literarna stipendija zelo prav prišla. Dobil jo je in o tem poročal Gruntarju (št. 55.) meseca marca 1883, kajti v istem pismu govori o pesmi »Vrlemu možu«, ki jo upa dodelati za prihodnjo (aprilovo) številko »Zvona«.

55.

Predragi mi Nace!

Stipendijo sem torej dobil. Bil sem stvar vže docela pozabil, ker sem bil uverjen, da ne dosežem nič. In glej, kakor iz oblakov mi pade kos zlatega jabolka v naročje. Koliko tehta, še ne vem; ko dobim dotični dekret, Ti hitro naznanim. Ako mi novce kmalu nakažejo, ne bode mi treba toliko dolga delati, a treba bode vendar. Najraje bi, da bi mi g. dr. Pitamč dobil posojilo. Ako ne bo tam nič, poskusim tukaj pri kakem bolj denarnem duhovniku; upam, da ne brezuspešno! — Zdi se mi, da so gospodje v Gorici kakor zmenjeni, da mi pojedó kolikor mogoče s pisarijami in komisijami. Odkladajo, zavlekavajo, zavijajo da je joj! Menijo pač: »tu je debel kos, vgrizni no!« Ko bi vedeli, kako moram iskati po vseh kotéh svojih in ljudskih žepov, da bi spravil vkup kupnino! ...

Ako pojdeš o veliki noči po naši strani v Logatec, piši mi, kam naj pridem; kar se tiče Gorice, sem Tvoje misli. Jaz se kolikor mogoče ogibljem privatnih hiš. Erjavčevka mi vže očita, a jaz ne bom spremenil svojega ravnanja. Ako bosta hotela Erjavec in Pepi, da občimo, predložil jima bom — gostilno.

Po veliki noči poskusim spraviti na Gradišče očeta, da mi bode nadzoroval zemljišča. Na katehetovo mesto ne mislim, čeprav me dr. Gabrijelčič vedno priganja. Jaz ne morem trpeti mesta. Ne misli, da bi tam kaj pridobil gledé poezije: poezije ni v mestu, ona biva na deželi.

Del stipendije porabim za — potovanje. Kam? Ne vem! — Zdaj skladam pesem posvečeno Jeksetu; upam, da jo dodelam za prihodnjo štev. »Zvona«.

Pozdravi moje Logaške prijatelje. Bog Te živi.

P. S.

Tvoj S. Gr.

Po naju dogovoru bi mi Ti imel dati še 170 for. Sicer pa daj kolikor hočeš. — Jaz nisem zapisoval tvojih poslatev — le vsako krat sem odštel od dogovorjenega kupa in tako sem prišel pri zadnji poslatvi do tega zneska. Morda se Ti spominjaš natančneje. Pa kakor sem rekel, čeprav potrebujem denar, ni mi mari, ali mi daš še kaj ali ne. Ti si že toliko za me žrtvoval, da bi me bilo sram še kaj prašati.

Živi tvoj S. Gr.

Št. 56. je pisana maja 1883, kajti tega meseca je izšla pesem »Ne zveni mi!«, o kateri prosi Gruntar pesnika pojasnila. Gruntar je mislil, da velja pesem Adeli, Krilanovi sestri. — Znamenite so Gregorčičeve besede: »Moja pesniška žila sahnje, — to dobro čutim. Nimam več tistega veselja ne tiste moči kakor prej.« Tudi to je zapisal, preden je Mahnič javno nastopil, in rabi sedaj pravo besedo: »nimam tiste moči« — poleg starejše fraze o veselju.

56.

Dragi Nace!

Poslanih sto for. sem prejel, lepa Ti hvala! Prav za veliko silo in potrebo so mi prišli!

Praviš, naj Ti pišem na dolgo in široko. Kaj naj Ti pišem? Veselega in dobrega ni nič, — neprijetnega bi Ti imel veliko povedati, — a čemú vsako stvar tožiti — saj Ti ne manjka svojih bridkosti!

Očeta še ni pri meni; upam pa, da pride v kratkem, vsaj obljubil je takó. Potem ostane pri meni gotovo čez vse poletje. Zdaj služi pri meni tudi sestra Cilina, — in vsi imamo čez mero dela. Tudi jaz vedno kaj brskam po vinogradu in polji.

Češnje se zdaj niso začele, — ne bo jih mnogo, vgonablajo jih črvi. —

Moja pesniška žila sahnje, — to dobro čutim. Nimam več tistega veselja ne tiste moči kakor prej. —

»Ne zveni mi!« ni namenjena, kakor Ti sodiš, Ad ..., nego vsaki pošteni, lepi deklici!

Srčen pozdrav!

Tvoj S. Gr.

Gruntar ni Gregorčiču pomagal samo s posredovanjem in posojili, ampak tudi s pametnimi nasveti, katerih je bil nepraktični prijatelj zelo potreben. Ko je videl, da rastejo Gregorčiču l. 1883. dolgovi čez glavo, mu je nasvetoval, naj prosi za podaljšanje stipendije, in mu je hotel preskrbeti boljšo službo na Kranjskem. Mehki Gregorčič, ki se je dal od Gruntarja zelo vplivati, je že hotel prositi za stipendijo in je bil tudi napol pripravljen sprejeti Ravbarjevo ustanovo v Ljubljani (št. 57.). (Ta takrat ni bila prosta, kajti dobil jo je že l. 1879. Klun in jo je užival do svoje smrti l. 1896.) V naslednjem pismu (št. 58.) pa se je že pokesal in je sklenil, da ne pojde na Kranjsko. — Št. 58 je pisana koncem julija 1883.

57.

Dragi Nace!

Prošnje za stipendijo letos nisem vložil in termin je vže davno pretekel. Kaj mi je začeti? Winklerja bi nerad pripravil v zadrego in prositi tudi ne maram, ker ne vem na kaj bi svôjo prošnjo opiral, ko od lanskega leta nisem skoro nič spisal. Letos bi s prošnjo gotovo propadel, — tej nevarnosti se pa

nečem izpostaviti, zlasti ker dobim rešitev skozi ordinarijat. —

Prosim, poizvedi natanko pogoje Ravb. stip. koliko znaša? kake dolžnosti ima stipendist.

Sploh pa na Kranjsko, ne bi šel rad. — Živi!

Tvoj S. Gr.

58.

Dragi Nace!

Saj veš, da Ti vse dobro želim, čemu bi torej iskal besedi, da Ti to izrečem, kar se le čutiti da. —

Pošiljam Ti nekoliko breskvij. Letos so pozne, tiste debele še zdaj niso zrele, ko bodo, se Te že spomnim spet. Sedaj poslane so drobnejše, pa zato okosnejše. Pri vrhu dobiš že mehke, spodej so trde. Te poslednje deni v omaro, zavij jih v prtič in v par dnéh imaš po polnem mehke.

Hvala, da takó skrbiš za me. Ako bi mi podaljšali štipendij, bi pač rešili me velikih zadreg. Za službo na Kranjskem pa zdaj ne maram več. Saj tudi mi treba ne bo iskat kruha po sveti če se le enkrat dolga iznebijem. —

Boğ Te živi!

Tvoj S. Gr.

Ko ni bilo z literarno in Ravbarjevo stipendijo nič, je Gruntar svetoval Gregorčiču, naj nanovo izda prvi zvezek svojih »Poezij«, ki so bile medtem že pošle. Gregorčič jih je prodal Bambergu pod zelo ugodnimi pogoji, le cena se mu je zdela previsoka (nevezane 1 gl. 25 kr., vezane 2 gl.). Izšle so pred Božičem l. 1884. (z letnico 1885). — Gruntar je svetoval prijatelju, naj obenem priredi drugi zvezek »Poezij«, česar pa Gregorčič ni hotel; pisma, v katerem govori o vzrokih, ni. Vendar pa pravi v pismu št. 59., da ga izda pozneje, ko se mu »nabere kaj družega blaga«, iz česar smem sklepati, da je imel več pesmi, ki jih ni hotel izdati, ker so že prvemu zvezku očitali pohujšljivost. S tem se ujema poznejša izjava Gregorčičeva, ko Mahniču ponosno odgovarja, da je več svojih pesmi zatrl (»Sl. Nar.« 1885, št. 110). — Iz istega vzroka se ni upal podpisati pod nemški prevod svoje nove pesmi, ki jo je namerjal poslati za »Von Pol zu Pol« — bila je preveč »fantovska«. »Von Pol zu Pol, Brehmers Revue für das geistige Leben aller Nationen« je začel izdajati Arthur Brehmer meseca aprila 1884 v Trstu, pa se je še istega leta preselil z listom v Ljubljano. Priobčeval je prevode iz vseh literatur. Ali je Gregorčič res priobčil katero pesem v njem, nisem mogel dognati.

Pismo št. 59 je pisano pomladi 1884.

59.

Dragi Nace!

Ti si res veliko storil in dosegel zame!

Hvaležen Tebi vsprejemem vse pogoje Bambergo. Samo eno se mi zdi pretrdo: cena knjigi bode previsoka, priprosti človek ne bo mogel po njej

seginiti in tako bode najbrž dolgo ležala po bukvarskih policah. Ko bi B. nastavil ceno na en forint bi morda bolje bilo — tudi zanj!

Kar sem Tebi dolžan pridržim, kakor tudi omenjeni znesek za koncipijenta, prav z veseljem jima ga prepustim. — Zdaj bom torej prost dolga. —

Ti si niti misliti ne moreš, kako me je to breme trlo in kako se mi zdaj ohladi glava. Niti za hipec nisem bil brez skrbi. Zdaj v ugodnih trenutkih morda vendar še kako novo zapojem!

Te dni sem dobil vabilo, naj sodelujem pri nekem nemškem listu »Von Pol zu Pol«, ki bo prinašal prevode iz vseh literatur. Obečal mu nisem nič, vendar mu nameravam poslati prevedeno eno mojo nenatisneno pesem (za kar me je urednik prosil). Imena ne podpišem, ker je »fantovska«. Tudi ne smeš nikomur razodeti me!

II. zvezka ne izdam iz vzrokov, katere sem Ti naštel v včerajšnjem listu. Pozneje enkrat, ako se mi nabere kaj družega blaga, izdam ga. — V ta namen bom zbiral stare, in ako kaj novih zložim, ohranim jih v miznici, — da bode v II. zvezku tudi kaj novega še netiskanega. —

Še enkrat lepa hvala!

Piši hitro!

Srčen pozdrav

Tvoj S. Gr.

Pismo št. 60. je pisano pred Veliko nočjo l. 1884., št. 61. po Veliki noči in št. 62. koncem julija istega leta.

60.

Dragi Nace!

Kakor sem Ti po listnici naznanil, denar prejel! Hitro tisti dan sem ga odposlal svojim upnikom. Zdaj sem prost dolgá! Hvala Boгу in Tvoji srečni misli in skrbi! Gledé na to, da me je Bamberg rešil teh skrbi, dovolil sem v njegovo željo ter obljubil dodati II. natisu nekoliko pesmi v prvenji izdaji nenatisnenih. Števila mu nisem naznanil, ravnal se bom po razmerah. — Od petka sem sem nekoliko bolan, — zdaj sem bolji, vendar zeló šibák. In to ravno zdaj, ko bi potreboval največ moči! — Ali prideš za veliko noč kaj v Gorico? Tedaj bi pa vsekako moral pogledati tudi na Gradišče, — dovoljkrat si se že ognil. —

Srčen pozdrav!

Tvoj S. Gr.

61.

Dragi Nace!

Napis za Vašo šolo zložil sem hitro po prejemu Tvojega lista, slove takó:

»Svoj blagoslov, o Večni, daj,
Da bil ta dom bi vir modrósti,
Krepostí vir in vir blagósti
In sreče vir za ves naš kráj!

Nadejam se, da Ti bode vgajal; saj je v njem izrečen ves namen učilnic.

Kar se tiče pesmi, ne morem Ti nič obljubiti, ker imam polno drugih skrbi. Do kedaj bi bil še čas?

Bambergu sem odpisal za eno polo čisto novih pesmi, zloženih potem ko si naredil z njim pogodbo. Več mu ne dodam. —

Za denar zdaj nimam take sile; ko bom novcev potreboval, pa se poslužim Tvoje ponudbe ter ti pošljem hranilnično knjigo. —

Tukaj na Gradišči je vse potolkla toča, meni najbolj: sem slabo študiral »deseto šolo«, ker ne znam toče »panati«. Tukaj pripisujejo večinoma to točo škofu! Ko hodi namreč on okoli birmovat, je gotova toča. Včeraj je rekel 80letni stari: »Jaz tega ne včakam, pa moji mlajši gotovo doživé, da cesar izda postavo, da škof ne bo smel hoditi okolo, ampak da bodo morali otroci hoditi v Gorico k birmi!« —

O drugem prihodnjem, ne vtegnem zdaj, ker se napravljam v Gorico.

Živi.

Tvoj S. Gr.

62.

Dragi Nace!

Sprejmi srčna voščila k Tvojemu godu. Na mnogo let!

Pesmi za Vaše učenske nisem zložil. Kaj slabega ne maram dati iz rok, — dobre misli pa ni hotelo biti.

Ondan si mi pisal, da bi Ti kupil mojo hranilnično knjižico. Zdaj bi ti jo rad poslal, ker potrebujem novcev. Tu na Gradišči je mizerija. Od 4/4 83 do današnjega dne dobil sem od ljudi 180 for. a. v. Iz tega lahko razvidiš, da mi ni niti misliti na kako potovanje, ker mi bo v kratkem zmanjkalo soldov za vsakdanji kruh. Na zdravje!

Tvoj S. Gr.

Slučaj je hotel, ali kaj, da ravno iz časa Mahničevega boja zoper Gregorčiča nimam pesnikove korespondence. Preneha se leta 1884. tam, kjer je Mahnič nastopil, in začne šele pozno leta 1886. ali celo začetkom leta 1887. Dobro je, da si ob kratkem predstavimo, kaj se je tačas godilo z ozirom na Gregorčiča.

Ko je Mahnič leta 1884. v podlistku »Slovenca« (Dvanajst večerov) zgradil svojo ne ravno popolnoma trdno estetsko teorijo in kritično nastopil proti Stritarju in smeri »Ljubljanskega Zvona«, se je 22. decembra lotil v »Dvanajstim večerom dodatku« tudi Gregorčiča. Mahnič ni bil z leposlovjem posebno domač, pa bil je spekulativno izborni šolan (s ponosom poudarja o sebi, da je doktor filozofije in teologije in da je študiral dvajset let), imel je trdno vero v svoj sistem in vase (zato nasprotnike ponovno dreza in izziva k debati), bil je neodjenljiv in bi kljuboval ne samo naprednjakom, ampak vsem, če bi tako naneslo (kako energično je zavračal vsako poravnavo), fanatično je ljubil svojo logiko in ni le preganjal zmote, ampak — kar je težje in zaslužnejše — tudi neprijetnih resnic ni hotel zamolčati; bil je delaven, silnega temperamenta, brezmadežnega značaja — človek, kateri

je slednjič moral obveljati, cel mož. Kakor vihar je šel preko slovenskega neba, pobijal je s točo in obenem čistil zrak. Za stvar, katero je zastopal, je bila usodna le njegova literarna neizobraženost, kajti obveljala je samo njegova negacija, medtem ko novemu, boljšemu slovstvu ni mogel dati življenja.

V bistvenem je bila Mahničeva pravda, kakor je dolga, taka: Gregorčič je (s svojimi prijatelji) trdil, da je »Človeka nikar« vzklik, prošnja vernega, pa trpečega, zmotnega človeka; Mahnič je trdil, da je ta pesem nezavedno stritarjanstvo, »Človeka nikar!« je očitek pesimističnega panteista Bogu. Mahnič je trdil, da ta pesimizem ne bi smel biti, Gregorčič je dokazoval iz sv. pisma, da eksistira. Tu sta zadeli dve še danes živi nasprotji, ki se abstraktno glasita: ali naj umetnost predstavlja stvari, kakršne so, ali kakršne bi morale biti. Mahnič se je kot vzgojitelj seveda odločil za drugo, Gregorčič je s svojim živim umetniškim čutom zagovarjal prvo. — Glede prepornega vprašanja moramo reči, da je Gregorčič res živel v Stritarjevem miselnem krogu, in ko bi ne bilo Stritarjevega svetožalja, bi tudi Gregorčičeve pesmi ne bilo; Mahnič je to čutil, ne, vedel je in zato je stvar tako gonil. Toda v Stritarjevem svetožalju je bilo tudi nekaj pristnega, splošnočloveškega, njegov pesimizem ni svobodomiseln ves, kar ga je, in Gregorčič je prevzel tega toliko, kolikor se je moglo sčuvstvovati z njegovim svetovnim naziranjem. (Gregorčič ni n. pr. nikdar zašel v tiste včasi malo komične situacije svetožalnega Stritarja!) V Mahničevem času pa se je Gregorčičev pesimizem drugače čutil, mnogo ostreje nego danes, bil je še ostanek Stritarjevega programa; danes bremo pesem »Človeka nikar!« neobčutljivi za hrup in zveze tedanje dobe in razbiramo le, kar je v njej nadčasovnega.

V »Slovenca« je prvi odgovoril Mahniču dopisnik z Goriškega 23. februarja 1885, ki pač priznava načelno važnost in potrebnost Mahničevega nastopa, a mu očita, da se je »nekoliko preveč posluževal drobnogleda«. »Naj tudi objavim bralcem 'Slovenca', da za g. pesnika se je oglasilo 'Katoliško društvo v Brdih', in lepo ovacijo so mu priredili prijatelji pri Gorici blizu Ajdovščine dne 27. januarja. Tu se je velečenjeni pesnik sam oglašil ter v družbi blizu 50 oseb sam zagovarjal svoje umotvore. Pisatelj sam je pač vselej najboljši razlagovalec svojih spisov.« (Uredništvo dostavlja k dopisu, da »vsega tega bi ne bilo treba,« če bi bil Gregorčič v drugi izdaji svoje pesmi popravil, kakor mu je »Slovenec« svetoval.) Mahnič je po-

zneje zelo energično zavrnil vmešavanje Katoliškega društva v to zadevo; na vsa usta je povedal, da se od kmetov ne dá poučevati v filozofiji in umetnosti.

Tri dni po goriškem dopisu je »Slovenec« jel priobčevati obrambni članek dr. Hil. Zorna »Človeka nikar«, ki je izhajal do 5. marca (št. 52). Uredništvo pravi uvodoma, da objavlja tudi nasprotni glas, ker hoče biti objektivno. Dr. Zorn popravlja Mahničovo eksegezo, a se peča samo s pesmijo »Človeka nikar«; ostale obrambe, pravi, ne priobči, dasi je napisana, ter upa, da je tudi treba ne bo.

Nato je Mahnič napisal za »Slovenca« Drugi dodatek (št. 81—100). Gregorčiču, ki je po svojih prijateljih krščansko razlagal svojo pesem, enostavno ne verjame; glede njegove »Obrambe« pravi, da se »brani na vse kriplje ter daje svojim besedam, kolikor le mogoče tak pomen, kakor vé, da se bo bolje opral in svoje nasprotnike zavrnil« (št. 91). Gregorčič kliče v svoji preporni pesmi: T a k e g a človeka ne ustvari, ki visi med dvomi in zmotami, kakor jaz! — in Mahnič mu odgovarja: »Vera ne pozná ne zmot in tudi ne dvomov, najmanj pa tolikih,« pristavlja zaradi varnosti, »da bi človeka onesrečili in v obup gnali, ta vera je sama jasnost, evidentnost« (št. 90). H koncu pristavlja opombo, ki ga tako ostro karakterizira: »Zdaj pa sem pripravljen odložiti pero, o našem pesniku besede ne več ziniti; a to le, ako se mi spolnijo ti-le pogoji: prvič, da moji nasprotniki sami molčé in se moje kritike javno nikdar več ne dotaknejo; drugič, da pesnik sam ali kdo drug v njegovem imenu javno prizna zmote, katere sem dokazal, da se nahajajo v njegovih poezijah; tretjič naj mi dá g. pesnik upanje, da hoče v prihodnje, ko se bo omislila tretja izdaja poezij, nekatere pesmi izpustiti, druge vsaj predelati. Pod temi pogoji podajam roko v spravo, ako pa ne, naj bodo poezije obsojene, kakor sem jih obsodil« (št. 95).

Sedaj se je oglašil Gregorčič sam v podlistku »Sl. Naroda«, št. 107—110. V svojo obrambo ne najde sicer novih dokazov, a govori prosto in močito. Najbolje je zadel, ko je Mahniču ob koncu dejal: »Kako je z lirskimi pesmimi, vi ne veste, tega ne umete in jaz sploh mislim, da tega ne boste umeli nikoli: Vam manjka organ za to.« Pravi, da polemik ne bo več pisal in ne bral, »Slovinci, ako se ne varam, pričakujejo kaj drugega od mene. Bog mi daj moči, da bi mogel izpolniti njih nade!« (št. 110.)

Mahnič se je nato oglašil z Zadnjim dodatkom v »Slovincu« (št. 136—140), potem je šel in usta-

novil svoj list, zlasti ker je, kakor se zdi, polemika začela presedati že »Slovincu« samemu.

Vmes so se oglašali drugi. »Izjava« članov ljubljanskega literarno-zabavnega kluba, ki je izšla v 26. št. »Sl. Naroda« (ali pravzaprav v št. 28., ker je bil list dvakrat po vrsti konfisciran) obsoja Mahničev Prvi dodatek. Tavčar, ki je izjavo stiliziral, je najbrže nekaj bil slišal, da Gregorčič utemeljuje svojo nedelavnost z Mahničem, zato pravi v »Izjavi«: »Bati se je tedaj, da bi Simon Gregorčič pri teh napadih, ki se sedaj sistematično ponavljajo dan za dnevom, ne zgubil ljubezni do pesniškega delovanja. To pa bi bila velika nesreča za ubogi naš narod! V tem je obsežena j e d i n a nevarnost dr. Mahničevega nastopa...« Alfa je v podlistku »Sl. Naroda« (št. 30) pregledal največjo Mahničovo slabost in mu pravi: »...Kaj nam vse to (Mahničeva učenost) hasni? Nič, prav nič! Da se je pa usel za mizo in nam napisal nekoliko krasnih, navdušujočih pesmij, nekoliko novel in romanov, da nam je pokazal, kako si on misli poezijo, kako se mora peti, da nam je sploh obogatil naše slovstvo le za mrvico, da nam je pokazal tudi svojo pozitivno, ne pa samo gole negativne strani... hvaležen bi mu bil ves naš rod in naših vnukov vnuki.« 12. marca 1885 so kot protest priredili »Gregorčičev večer«, ki ga je pozdravil tudi Strossmayer. Čitalnica v Prvačini je 6. aprila obhajala »Gregorčičevo slavnost«, pri kateri je Erjavec govoril o »božanstvenih mislih našega pesnika« in Gregorčič prebral svojo »Velikonočno« ter napil dr. Zornu v zahvalo za obrambo. Gregorčičevo ime je postajalo politicum, njegov kult se je širil bolj in bolj, pesnik sam pa je ves ta čas pešal.

Ko ga zopet srečamo v Gruntarjevih pismih, je zlovoljen, zopet zadolžen, bolehen (»imam preveč razdražene živce«, št. 64.) in naveličan službe — pripravlja se na pokoj. Kakor je prej rekel, da so mu »Slovenčevi« napadi vzeli veselje do slovstva, pravi sedaj: »Napadi v 'Slov.' na me kot duhovnika zagrenili so mi vse življenje in pobrali vse veselje do delovanja na duhovniškem polju.« Kateri so ti napadi? Misliti je mogel le nekatere Mahničeve stavke, ki so bili tiskani že dolgo prej, l. 1884. in 1885., stavke kakor: »On sam je toraj ujeti ptič. A znano je, da naš pesnik je katolišk duhoven. Zato pa ta ječa njegova ali kletka — druga ne more biti kakor ona, v katero ga vklepa njegov duhovski stan...« ki si ga je prostovoljno izbral in je torej sam kriv, pravi Mahnič l. 1884. In l. 1885. je pisal o Gregorčiču-duhovniku: »To slovstvo toraj in sosebno najmlajše slovensko, zdi se, vplivalo je na pesnika tako odločno, da se je

njegovega duha popolnoma navzel; a ob enem je, kakor se zdi, naš pesnik preveč zanemarjal krščanske véde ali vsaj premalo jih gojil, tako, da bi mogel vzdržati se vsaj v ravnotežji z nekrščanskim duhom, kateri je od nasprotni strani nanj vplival. Krščansko obzorje so mu nekrščanske megle za-

temnile, da ni mogel več jasno gledati v solnce krščanstva ter duha oko si bistrili v verskih resnicah.« Mehkega, tako rahločutnega Gregorčiča so morale te besede boleti in sedaj, ko je hotel iti v pokoj, se jih je zopet spomnil.

(Dalje.)

Praznota.

France Bevk.

Luč je gorela. Pero je hitelo po rdečkastem, dišečem papirju. Na nežnih potezah obraza se je brala razburljivost zapisanih besed, gorečih kot srce, še v prstih blede roke so trepetale...

»Pišem Ti pismo in Ti ga ne bom poslala, ker Te nočem prebujati, ne žaliti; vesela sem, da misliš, da me ni več, ker čutim, da si srečnejši. Mislila sem, da ne bi bilo mogoče pozabiti. Ne, saj ni mogoče! Samo zamamiti se je mogoče, meni niti zamamiti ne!...

Kaj čutim? Praznoto, neizmerno praznoto. Ti ne čutiš tega, tudi ta papir ne more čutiti. A radi bolesti vama izročam, izlijem ta trenutek, radi očiščenja, kot bi se nekomu naslonila na rame, izjokala se. Oči so suhe, le prsti trepečejo, besede kričijo. Besede, tiho, potolažite se!

Ne obsojam Te, da si onemel, saj si mi bil dolgo solnce, oče mojih otrok, ognjišče ljubezni, neprestana pesem in rast od jutra do večera. Kako lepo je biti obsevan, podprt v viharju in cveteti! Zdaj, ko si šel in naju loči dalja, ali bi si trgal dušo, res, ali bi si trgal dušo? Ali bi delil srcé in muko? Ne zamerim, da si pozabil, dasi ne morem tega pozabiti.

Zakaj, kar sem čakala, to je prišlo. Silna praznota! Vprašujem se noč in dan, ali ne morem sama od sebe rasti, ali jaz z otroki nisem družina? Nisem! Otroci me gledajo, kot da sem tujka, zdi se mi, da me gledajo tako. In ker ne boš bral tega pisma, Ti povem, o Tebi otroci več ne vedó. Ko se boš vrnil, se bodo vprašali: Ali smo imeli očeta?

Kako sem šibka, zaničevana, brez moči, kadar sem sama! Poljana sem — ni dežja — suha ležim, rjava, spremenjena v praho. Cvetica sem — solnca ni — brez vonja in barve ginem v noč in slano. Glas sem — gluh se je odbil v brezračno daljavo... Da sem vedela, planila bi bila na Tvoje prsi in umrla na njih...

Kako rada bi se imenovala Močna, Sama, in to pismo bi bilo himna, Bogata bi mi bilo ime, pa stene so prazne. Prazna sta dan in noč, zemlja in

nebo, misel in izraz se mi zdita prazna brez Tebe. In niti govora nima ta praznota, niti šepetajočega ne, še ustnic ne pregiblje, kot otrok v spanju. Ne tiktaka ura, korak ne odmeva, ne šumi veter, ne voda... Molk, molk...

Omamila bi se, pa omamo bi prevpila ta praznota, ki nima meje, praznota nedrij in srca. Iščem Te in nimaš nadomestila, tako si bil velik. Prisluškujem vetru, diham zrak, da bi ujela en sam Tvoj daljni dih... V spanju in v sanjah dvigam roke v praznoto in če bi hotela jekniti, ni glasu. Ko planem k oknu, še luna ne sije, za goro se ne svetí... Ko bi tisti trenutek začula en sam krik, Tvoj smrtni krik če bi bil, ki ga z grozno slutnjo pričakujem, bi padla, objeti ga hotela, poljubiti, napolniti ž njim praznoto in ga čuvati, plakati, vzdihati — življenje ne bi bilo tako neznosno.

Bojim se življenja! Pa sem stala nekoč ob rožnem grmu s Teboj in vzklikala: Večno bi živela, večno! Zdaj se ta trenutek bojim naslednjega trenutka, vsak utripljaj sedanjosti je nova bojazen. Žensko srcé ne razume Tvojih dejanj, mož, Tvojih misli, mož, a vendar se ne vara in Te ljubi in tisočkrat bolj Te ljubi, ker je Močna samo v Tebi, Bogata samo v Tebi in cvetem in pojem samo v Tebi.

Ah, življenje! Teža svinca, ostrina noža! Morda Tebi sije in rosi vsak atom neznane tujine, da si postal molk, a meni siješ in rosiš samo Ti. Srce mi razmika, pije mi kri. Padla bi pred to praznoto in zavpila: Praznota, ali si Bog, da si tako neskončna, vsepričujoča!? Ubij me! Praznota ne ubije, samo bije, bije! Stene molčijo, niti v luči ne cvili, ne zaškriplje črvč v lesu. Ali je onemelo vse, ali visim v neskončnosti med nebom in zemljo?

Zavese potegnem z okna in diham, prisluškujem... Jaz, šibka, Uboğa, ne slišim ničesar, ne čutim Tvojega diha... Pa pravijo, da zraste roža od srca do srca, da se sliši klic skozi daljo. O, še smrtnega krika ni, ki ga z grozno slutnjo čakam, da bi mogla zajokati... Molk, molk...

njegov rosnomladi, mirno smehlajoči se obraz kakor postoterjen, znamenje vseh nešteti in neimenovanih, ki so bili mladi in jih ni več. In nekaj temnega, težkega ti stisne srce, obremení dušo: glej, oni padajo in ti, starec, si obsojen, da jim tešiš križ na grob! Mladost, lepota, dobrotnost, moč, razum — lesen križ na grobu, tam kje na pustem hribu, ali na daljni poljani, ki jo je z železnim plugom razorala smrt. Vidiš, da se je to moglo zgoditi, ker se je res zgodilo; in vendar ti je nerazumljivo. Ne začudil bi se prav nič, ko bi stopil nenadoma predte kadet Milavec v vsej svoji mladi lepoti ter bi ti smehljal ponudil roko; pozdravil bi ga veselo in bi vzkliknil: »Saj sem vedel, da ni mogoče!« In le je bilo mogoče in le je res. Do tál je posekan hrastov gozd; kar je ostalo, toži in trepeče in se vije plaho v jesenskem vetru...

Ko sem bil še otrok in ministrant, mi je bilo čudno tesno pri srcu, kadar je cerkovnik po veliki maši ugašal sveče, posebno po božični maši polnočnici. Prej je bila farna cerkev vse do stropa žarko razsvetljena, podobe svetnikov so se lesketale z oltarjev kakor pozlačene, ves poln luči je bil

zrak, dišeč po kadilu in prazniku in molitvah. Ugasnila je prva sveča, v svetlobo je segel prvi ozki trak noči in tesnobe; ugasnila je druga, tretja sveča... tiho so se valili v praznoto črni valovi, skozi okna, s kora, iz zakristije, izza stebrov in oltarjev se je plazila noč; pesem in molitev je utihnila, brez glasu je umiralo življenje, smrt je s koščenim prstom trkala na plaho srce. Še zadnja sveča... Nič se ne boj, otrok! Pred velikim oltarjem gori večna luč, z mirnim plamenom, ki ne ugasne nikoli, znamenje večnega življenja...

Nič se ne boj! Verno prilivaj večni luči, ki je v tvojem srcu; v njenem mirnem, zvestem plamenu, v tvoji ljubezni in tvojem zaupanju bodo živeli vsi, ki so bili mladi, lepi in blagi! Kadet Milavec ni umrl; niti en sam smehljal njegovih ustnic, niti ne en sam vesel pogled njegovih oči ni umrl! Zgodilo se bo, da bodo v onih, ki jih še ni, vstali vsi oni, ki so bili, povrnili se mlajši, lepši in močnejši! Spet bodo prižgane sveče in čez hribe in doline bodo peli zvonovi, klicali k veliki maši. Kdor že si, zaupaj v zarjo tistega dné in prilivaj večni luči, ki je v tvojem srcu!...

Gregorčičeva pisma Gruntarju.

Izidor Cankar.

Uvod naslednjega pisma govori o lokalnopolitičnih zadevah; pisano je koncem leta 1886. ali začetkom leta 1887.

63.

Dragi Nace!

Jaz sem zgradil hišo, ki je sicer pokrita, a ne še prav vse dodelana. Vspomladi pojdem bivat v njo. In tedaj pa pustim tudi službo. Vem, da mi bo težko izhajati, a raje bom glodal suhe skorje, nego služil v takih razmerah. Napadi v »Slov.« na me kot duhovnika zagrenili so mi življenje in pobrali vse veselje do delovanja na duhovniškem polju. Kmetoval bom in če mi pride kdaj kaka ideja jo vrget na papir. Tako naj sklenem svoje dni. Težko mi bo izhajati pravim, sebsto ker sem naredil nad 2000 dolga, — in penzije ne vem če dobim kaj, — a ko bi pa nikakor ne mogel živeti, — se pa zgubim kam po sveti, saj se bo že našel kdo, da me vsprejme v službo; tu pa služil ne bom!

Srčen pozdrav!

Tvoj S. Gr.

8. februarja leta 1887. je spisal Gregorčič na ministra Gautscha prošnjo za penzijo, deloma v verzih, deloma v prozi; ta prošnja se je ohranila in je bila objavljena v podlistku »Laibacher Zeitung« 1916, št. 104. V njej označuje svoje delo s

temi besedami: »Die Richtung meines poetischen Wirkens ist die idealistische und die Tendenz die: den Leser für alles Hohe, Schöne, Wahre und Gute zu begeistern, in ihm die Liebe zum engeren und weiteren Vaterlande, sowie zum Throne, zu schüren und zu nähren, und allgemeine, thätige Menschenliebe, besonders Liebe zu den Unglücklichen, zu entfachen. Dieses Ziel hoffe ich auch vielfach erreicht zu haben.« V prošnji obljublja, da bo pokojnino porabil v »intenzivno literarno delo« in da bo izdal 2. zvezek »Poezij«: »Doch liegen in unseren belletristischen Zeitschriften noch viele Gedichte verstreut und würde ich gleich an die Redaction des II. Bandes gehen, falls Ew. Excellenz meinem Gesuche willfahren.«

V pismu št. 64., pisanem Gruntarju kmalu potem, ko je prošnjo poslal, pravi ravno narobe: »Da bi izdal II. zvezek ne morem se odločiti.« In vendar je nekaj mesecev pozneje (prim. št. 66.) sklenil z Gorupom pogodbo za izdajo II. zvezka.

64.

Dragi Nace!

Dopošiljam Ti s tem nek moj dolžni list. Prosim Te, legalizuj mi ga, da bo posojevalka zavarovana.

vana za slučaj moje smrti. Obračam se do Tebe, ker ne maram po Goriških pisarnah kazati svojega ubožtva. Za kolek priložil sem tri gold.

Te dni poslal sem ministru Gautschu prošnjo za malo penzijo. Naprosil sem 4 slov. poslance, naj bi jo podpirali; mej tem obrnil sem se tudi do dr. Frančiča, — upam da mi ne odreče.

Ko bo nekoliko topleje, izdelam novo hišo za silo, potem pojdem v njo. Tedaj pa stopim tudi iz službe, naj bo kaj pokojnine ali ne.

Da bi izdal II. zvezek ne morem se odločiti. Imam preveč razdražene živce, ne mogel bi prenašati napadov. Kako pa Ti? Ali misliš kaj na Gorico? Ako je mesto res prosto, bilo bi pa vendar le dobro za Te in za Slovence. Dela in dohodka bi bilo obilno. Zagotovil bi sebi in družini prej eksistenco in bi v slučajih, da bi se dela naveličal, lažje prej počival na starejša leta.

Še eno. Hiša Della-Bonava je na prodaj, morda pojde na dražbo. Ako bi prišel v Gorico, — morda bi bilo prav, da bi jo kupil Ti. Glavni upnik je Schaffenhauer, on bi čakal na kapital, samo, da dobiva obresti. Počasi bi jo izplačal. Hiša v mestu nese. To mi je naročil krčmar pri »belem zajcu«, naj Ti naznanim.

Roke se mi tresejo od mraza, ne morem naprej. Srčen pozdrav Tebi in soprogi

Tvoj S. Gr.

65.

Dragi Nace!

Obljuba dela dolgove! Že dvakrat si mi obljubil natančnejše pismo, a še ga ni. Kaj je temu krivo? Ali si res še bolan, ali...? Ako je prvo, naznani mi vsaj po listnici.

Jaz sem službo v škofiji popolnoma odpovedal. Zgubil sem vse veselje. Povsod sitnosti, od vseh strani preklje pod noge, — podpore od nikoder, — naveličal sem se, naj si iščejo drugega. Vrh tega bi moral Gradiškovcem ali zastoj služiti, ali jih rubiti — ni enega ne drugega ne maram. »Možje« naši namreč so mi vpričo prvaškega župnika odločno izrekli, da brez rubljenja ne morejo iztirjati. Takim ljudem pa ne služim; raje stradam! Obdeloval bom »hrib« če me bo veselilo, kaj pisal, — tako naj mi dnevi tekó. Prišel sem tudi jaz »v prvotnost nazaj«, — kar mi je bilo namenjeno mlademu, doletelo me je starca, postal sem kmet in pastir.

Srčen pozdrav!

Tvoj S. Gr.

Z zidavo hiše se je Gregorčič nanovo zadolžil; tu mu je priskočil na pomoč Ivan Hribar, ki je izposloval, da je prevzel založništvo II. zvezka »Poezij« Gorup in mu izplačal izredno visok honorar (6000 K). Pismo št. 66. vabi Gruntarja, naj se pridruži pesniku in Hribarju na poti v Trst h Gorupu, in je pisano malo pred 21. junijem leta 1887.

Tega leta je Gruntar zopet poskusil spraviti Gregorčiča na Kranjsko, in sicer h knezu Windischgraetzu; zato pravi pesnik: »Zmenimo se tudi o Planini.« Vendar poznejše pismo župniku Podboju

(št. 68.) dokazuje, da se za to službo ni mogel odločiti.

66.

Dragi Nace!

Moj dolg bo zdaj — plačan. Pesmi prevzame Gorup. V torek 21. t. m. pojdem v Trst k njemu; pripelje se tudi Hribar, ki mi je to stvar nenavadno srečno uravnal. Prosim Te, ako le moreš, pridi še Ti v torek tje, da se skupaj veselimo! Pridi gotovo! Zmenimo se tudi o Planini. —

Srčen pozdrav Tebi in ljubeznivi Tvoji gospé —
Bog Tvoj S. Gr.

67.

Dragi Nace!

Še enkrat prav lepa hvala za prijazni vsprejem pod Tvojo streho!

Domov sem prišel srečno včera. Zdaj bom pa spet nekoliko časa samotartil in morda vmes tudi kaj delal.

Črešenj sem prodal precej obilo, kakih 10 kvintalov (meterzentner); nisem se nadejal toliko. Vse so potrgali le moji domači kljub slabega vremena.

Trta kaže prav dobro, lepo jo je videti, prav vesel sem je. Ako jo Bog občuva, bo vesela tergatev.

Za Hmelaka sem že dobil denar, ni Ti torej treba skrbeti. Zdaj Gradiški občinski zastopniki berejo mojo plačo in nadejam se, da s tem poravnam novi dolg.

Novi vikar je že na Gradišči. Jaz sem pa vesel, da sem se zdaj docela otresel te službe.

S Tonkljem sem spet govoril, rekel mi znova, da je minister obljubil. A povprašal me je tudi, kako sem zapisan v škofiji, češ da najbrže se bo minister obrnil do nje s prašanjem. Rekel sem mu, da menda prijatelj takó nimam, ker so vsi protivniki mojih poezij; — a da bi škof zarad tega hotel mi snesti penzijo, vendar ne verujem, ker je dobra duša.

Za Gorico je imenovan notar Kavčič.

Srčen pozdrav Tebi in gospe in drugim prijateljem logaškim. Tvoj S. Gr.

Gradišče 6/6 87.

68.

27./6. 87.

Velečastiti gospod župnik!

Hvala Vam iskrena za Vašo skrb in za Vaš trud. Vendar so se moje razmere tako obrnile, da ne morem od doma. Lani sem si postavil hišico, ki pa še ni izdelana. Zdaj dobim denara toliko, da si stanovanje izdelam in olepšam. Drugemu nadzorstva ne morem in ne maram izročiti, ker bi najbrže ne delal po mojih mislih. Tudi sem poleg tega prevzel tako literarno delo, da moram imeti svojo knjižnico pri rokah. Moram si toraj odreči čast služiti svetli knežji rodovini in veselje: uživati lepo naravo in gosti hlad v Planini. Prepričan sem, da svetla knežja družina ne pride zarad tega v nikake zadrege: ima gotovo mašebralcev na izber.

Z najodličnejšim spoštovanjem

Vaš S. Gregorčič.

P. S. Prosim sporočite to blagovoljno svitli knežinji. S. Gr.

Dragi Nace!

Pošiljam Ti par grozdkov, pokušnjo letošnje trgatve, tako pozno zato, ker koška nisem imel, tvoji gospe in g. Ravnikarjevi obljubljeni pikolit o drugi priliki; danes sem pozabil vkazati, naj ga dene v košek.

S trgatvijo sem zadovoljen, čeprav ni tako obilna, kot je kazalo spomladi. Pridelal sem nad 40 kvinčev prav dobre kapljice in sem tudi že dobil kupca; pijača pojde na Gorenjsko.

Zadnji čas sem pridno urejal II. zvezek in danes je že stvar prepisana; a iz rok je še ne dam, ker morda še kaj popravim. A tega nikakor ne prijavi v časnikih! —

Za trgatve Vaju ni bilo k meni. Saj pa tudi ni bilo pri meni nič v redu. Delal sem pri hiši do dne trgatve in vse je dišalo po presni malti. Stvar še zdaj ni končana.

Penzije ni še in je menda ne bo. No bomo živeli pa o svojih žuljih!

Ti nič ne pišeš! Kako je to? Vedno objubiš v kratkem dolgo pismo, a tega neče biti nikoli. Naznani mi vsaj, kako je Tvoje zdravje.

Ako si mi naročil tisti dve srnji koži, prosim Te deni ju v ta košek pa pošlji mi ju. Poračunava o priliki.

Srčen pozdrav Tebi in gospé

Tvoj S. Gr.

V adventu leta 1887. so škofje metropolije goriške po posvetovanju v Gorici izdali skupen pastirski list kot protest in svarilo pred nekaterimi težnjami, ki so se pojavljale v naprednem časopisu. »Nekateri v imenovani (goriški cerkveni) pokrajini izhajajoči dnevnik in časopisi, bodisi politične ali leposlovne vsebine, prinašajo od časa do časa članke, iz katerih veje nekatolišk, časni in večni sreči našega ljudstva poguben duh.« Tako je n. pr. »Slov. Narod« imenoval Leona XIII. »izvrg človeštva«. — Pastirski list obsoja agitacijo za slovansko bogoslužje in prestop k pravoslavju ter dokazuje, da ima edino cerkev pravico določati obredni jezik. — Po strani omenjajo škofje tudi leposlovje: »Ali ne uničuje narodu upa in nade, kdor, kakor se godi v nekaterih leposlovnih listih, kuži mladino z opolzlostmi v zapeljivo lepi besedi?« — Slednjič obsojajo še nekatere državno-politične tendence — vsled česar jim Gregorčič v sledečem pismu očita denunciantstvo — in duhovnikom pod cerkvenimi kaznimi prepoveduje, da bi označene časopise naročali, brali ali kakorkoli podpirali.

Omahljivi ljudje se v tem trdem času ločevanja duhov niso znali prav orientirati in Gregorčič je napisal Gruntarju pismo št. 70., zlasti ker je v svoji rahločutnosti menil, da se zagrožene cerkvene kazni nanašajo v prvi vrsti nanj (prim. št. 73.). Tako

malo je poznal čas in sodobnike, da v pismu št. 72. očita Missiji — hinavstvo ali kratkovidnost!

Motil se je tudi, ko je prerokoval, da se bodo, ko izide II. zvezek, »zagnali v me, kakor so se že«. Mahnič se je odkritosrčno trudil — sedaj že v »Rimskem Katoliku« — da je pisal »sine ira et studio«. Pesniku se mnogo in globoko klanja, čeprav meni, da v novem zvezku »ne kaže več tolike živosti in originalne duhovitosti, kaker v prvem. In vendar je duševno obzorje v obče jasnejše, više, ker resničnejše, to pa edino za to, ker je bolj krščansko, nego v prvem zvezku«. Še vedno pa se spotika nad tem, da duhovnik opeva ljubezen, ter nad političnimi in narodnostnimi pesmimi; o tem naj se piše v prozi — je rekel zelo modro. — V bistvu je tudi ta kritika negativna, pa bila je ugodnejša od »Zvonove«, ki je knjigo samo oznanil in ne ocenil.

70.

Dragi Nace!

Iskrena hvala za poslana krasna in ukusna darila. Vsprejem jih z veseljem, ker so sama na sebi lepe vrednosti, a še bolj za to, ker vem da prihajajo iz prijateljskih rok.

Tudi jaz Vama voščim za novo leto vse dobro od Boga, zlasti zdravje, mir in ljubezen med saboj.

Drugi zvezek so začeli tiskati. Oblika bo skoro taka kot jo je dal Bamberg prvemu zvezku. O vsebini sam ne smem soditi. Le to rečem, da sem se čuval, da bi se p a m e t n i ljudje ne mogli spotikati. Vsem vem, da ne vstrežem. Zagnali se bodo v me, kakor so se že; a jaz imam v tej stvari mirno vest.

Ali si že čital »pastirski« list naših škofov? To je prava pastirska šiba ali prav za prav palica, s katero so udarili po svoji čedi. Zarad par člankov novinarskih ogrdili so ves narod pred svetom. Ti možje so storili narodu več hudega, nego bodo mogli kedaj popraviti, ako bi tudi voljo imeli za to; a te jim tudi manjka. Zdaj bo cesar sam prepričan, da smo rusofili in veleizdajice. Tudi z duhovniki ravnajo, kakor s pobalini, ali recimo kakor z otroci. Toraj zreli možje ne bodo zdaj smeli čitati ne političnih, ne leposlovnih listov, ako ti količkaj dregnejo ob cerkev. Saj vendar znajo tudi sami soditi, kaj je prav in kaj ne! In kako se bodo branili, ako ne bero napadov?

Jaz sem bil zdaj 1½ mesec bolan; samo ob nedeljah sem hodil maševat. Zdaj je spet dobro. — Za praznike dobili smo ostro zimo; a snega le ni. Padlo ga je kake tri prste, a odnesla ga je burja, le v zavetji ga semtrtje leži kaj malega.

Srčen pozdrav Tebi in gospé.

29/12 87.

Tvoj S. Gr.

71.

Dragi Nace!

Na ponovljena voščila Tvoja ponavljam tudi jaz svoja. Bog!

Zdaj sem spet dober, skoro po navadi, samo malce šibkeji. Mašujem že redno.

Pesmi izidejo menda še le o veliki noči, ker so v tiskarni počasni. Zame ni to nič prepočasno, saj vem kaj me potem čaka. G. dekan Jekše me tolaži v novoletnem voščilu tako: »Bi se pa ne bilo čuditi, ako niste prav zdravi. Ko viharji od vseh strani v človeka butajo, ni drugače, kakor da napadi ne pridejo samo do kože, ampak da sežejo tudi do srcá, človeka več ali manj vznemirjajo in tudi telesnemu zdravju škodujejo. Tu ne pomaga nobena filozofija: človek je človek, občutljiv vsak, eden bolj, drugi manj. Srečen kdor more reči s sv. Pavlom: »meni je pa celo malo mar od človeškega dne sojenemu biti.« Ostanite možak! Ko Vaše delo na dan pride, ste prepričani, da se bodo oglašili poklicani in nepoklicani. Hvala naj Vam bo v tolažbo in spodbudo k novem delu, grajo pa spregledajte: kdor malo zastopi, se navadno šopiri veliko. — Bašta.»

Da sem takih besedij od takega moža vesel lahko uměš.

Jaz pridno delam v vinogradu in trosim denar. Zdaj nameravam postaviti še lopo pri hiši za steljo, drva i. t. d. Ako tudi naredim spet par sto for. dolga, kaj to! Ščasoma že poravnám saj za sé malo potrebujem. — V adventu je bil očka pri meni 14 dni. Mož se je postaral, bolj molčeč je in potrť, ker doma ne gre po njegovi misli; vendar sem ga večkrat spravil na dobro voljo, da je bil spet kot prejšnje dni.

Še eno! Moj hlapče je zelo priden dečko in varčen, rad bi si kaj prihranil; a plačo ima nizko in pri težkem delu mnogo raztrga. Ali bi imel ti kaj starine zanj, ki je ti ne nosiš več. Njemu bi prišlo pri delu vse prav in niti predelovati bi mu ne bilo treba obleke, ker je dečko Tvoje postave.

Oprosti, a s tem ustrežeš tudi meni, ker jaz ga ne morem plačevati kot zasluží. Drugod bi pa lahko dobil še enkrat toliko. —

Srčen pozdrav Tebi in gospe

3/1 888.

Tvoj stari S. Gr.

72.

Dragi Nace!

Tebi za poslano starino, gospé pa za sladki dodatek srčna hvala. Moj hlapec je bil prav vesel, pa saj tudi lahko, kajti obleka je močna, topla in še vsa dobra.

Pri nas podpisujejo zaupnico škofu na pastirski list. Skoro vsi so proti listu in vendar skoro vsi podpisujejo. — iz strahu. Jaz sem podpis odrekel in škofu pismeno nekoliko pojasnil s kakimi sredstvi nabirajo podpise: povedal sem da se ti oddajajo pod nekim moraličnim pritiskom. Nameraval sem s tem, da bi adresse ne vsprejel, kajti ta nima nikake veljave. Proti poslancu Fr. Abramcu se je izrazil škof, da bi ne bil podpisal pastirskega lista, ako bi bil mogel predvidet take posledke, dejal je, da ga je ljubljanski Missia premotil. Ali je mož hinavec ali res tako kratkoviden? In vendar trdi, da ima sv. Duhá.

»Soča« zdaj lavira, »Slov. Narod« tudi skoro ni ne krop ne voda, neka plehka stvar. Eneržije manjka tu in tam. Naše slov. akcije stoje silno slabo, manjka mož. Najboljša sta po mojem mnenji dr. Gregorec

in dr. Gregorčič; a tega poslednjega tudi skušajo ubiti.

Srčen pozdrav Tebi in gospe

13/1 88.

Tvoj stari S. Gr.

Danes so nameravili škofu zaupnico izročiti, ker je njegov rojstni dan 13. t. m. Vederemo!

S. Gr.

Prva Gregorčičeva prošnja za pokojnino, odposlana 8. februarja l. 1887., je bila odbita, kakor poroča pesnik v pismu št. 73. Napravil je formalno napako, da je službo pustil, preden je bila pokojnina zagotovljena. Službovati bi moral še nekaj časa, pa tega se je branil: »sicer pa me v službo ne spravijo več.« Ko je razmere bolje spoznal, se je zopet premislil (prim. št. 78.).

73.

Dragi Nace!

Že dolgo si nisva nič pisala, tako da ne vem, kako Ti je kaj. Osobito Te imam poprašati, kdaj prideš k meni pogledat. Moja hiša sicer še zdaj ni v redu, a toliko je že, da lahko v njej nekoliko dni prebiješ.

Zdaj pri nas še ni prijetno, morda bi bilo najbolje, da bi prišla čez par tednov ali pa ob črešnjah; sicer pa me bo veselilo, kedarkoli me obiščeta; mislim namreč, da ne prideš sam. —

Strossmayer mi je na mojo čestitko odpisal prav laskavo pismo. Da naši škofi pesmi ne bodo veseli, je gotovo; a da bi proti nam kazenski postopali, kakor so se zagrozili v onem zloglasnem »pastirskem listu«, — tudi ne verujem.

Penzijo so mi popolnoma odbili. Moje uverjenje je, da mi jo je pojedla naša kurija. Gauč je bil za trdno obljubil Tonkliju, v Trstu so me izvrstno priporočili, — prašan je bil v tej zadevi samo še ordinarijat, — torej lahko sklepaš... Sicer me pa v službo vendar ne spravijo več. Ako bi že ne bilo drugače, šel bi rad pod kakega škofa zunaj naše metropolije, ker tukaj človek ne sme biti mož!

Tisk II zvezka po polževo napreduje: do zdaj dobil sem v korekturo še le tretjo polo. —

Vesele praznike Tebi in gospe

30/3 88.

Tvoj stari S. Gr.

P. S. Nekdaj si mislil na Radoljico; zdaj je prosta, — ali se oglasiš? Prosim odgovori!

S. Gr.

74.

Dragi moj Nace!

Prepričan, da spolniš svojo obljubo ter da me z gospó v kratkem obiščeta, prosim, da mi več dni poprej naznaniš dan prihoda. Jaz namreč ne pošiljam več redno na pošto in tako bi utegnil list prepozno dobiti v roke. Ako prideta okolo sv. Rešnjega Telesa, bodo črešnje ravno najlepše zrele in najokusnejše. Včera sem utrgal prvo rudečo. Na sploh pa bodo zrele za binkošti. Jaz jih bom imel še obilno, malokdo na Gradišči toliko.

Tudi trta mi kaže še lepo; le vreme je nekam prehladno, da se zarod ne more prav ugodno razvijati.

Mojih pesmi se tiska zdaj VII. pola; zadnji čas nekoliko bolj podvizajo.

Kdo vé, kaj so naši poslanci na Dunaji za nas dosegli. Meni se čudno zdi, da to tako v tajnost zavijajo, — saj uspeh se vendar mora pokazati na dan. Prejšnji torek bil sem pri dr. Jos. Tonkliju, a razodel mi ni nič, le rekel je, da nekaj so obljubili. Ta nekaj in ton, v katerem ga je izrekel, ne obetata mnogo. Bog daj, da bi se v tem motil! —

Kako se Vama kaj godi? Kako zdravje? Ali je okó zdaj docela v redu?

Srčen pozdrav gospé in Tebi

12/5 888.

Tvoj stari S. Gr.

75.

Dragi Nace!

Vaš program slavnosti je prav dober. Taka slavnost bo vsaj gmotno kaj koristila ljudstvu; zlasti je tako lahko marsikoga rešiti propada. Jaz torej slavnost prav odobrujem, a Tvojega prijaznega vabila vsprejeti ne morem. Moje razmere (ne glede na denarne) mi ne dopuščajo oddaljiti se od doma. Moj hlapček je šel namreč v Rifenberg, kjer zida sebi in svojim sestram hišo za slučaj bolezni in za starost — — —; skrbeti mi je torej samemu za zemljišče. Zraven tega pa tudi Cilja bi ne bila sama v hiši, ker je ta na samoti. Tako tedaj vidiš, da je zadržek veljaven. —

Pretekli teden smo imeli tu strašne nalive z viharjem in namešane z ledenim zrnjem. Meni je to napravilo nad 100 for. škode. »Gorje ti, ubogi kmet, gorje!«

Meni se godi po navadi. Zdrav sem bolj nego po zimi. Živim pa le sam za se; ne grem nikamor: od velike noči bil sem enkrat v Gorici, drugje nikjer. Tudi obiskovalci zelo malo prihajajo, — pa jih tudi ne pogrešam, najraje sem sam: ščasoma zaprl se bom popolnoma od sveta.

Ali si Ti ozdravel? Si li še v grlu prehlajen? Kako druge razmere?

Piši kaj obširneje.

Srčen pozdrav gospé in Tebi!

3./7. 88.

Tvoj stari S. Gr.

Leta 1888. so Gregorčičevi prijatelji nanovo poskusili, spraviti ga v Ljubljano. Kakor navadno, je pesnik tudi sedaj nekaj časa omahoval, potem se je odločil, da ostane na Gradišču.

Tam je živel v pokoju, in ker so ljudje silili ob nedeljah k njegovi maši, da jim ni bilo treba poslušati pridige, so Gregorčiču prepovedali ob nedeljah maševati pri odprtih vratih. Disciplinarna odredba, ki ni bila z Gregorčičem kot človekom javnosti nič v zvezi, ki jo je narekoval marveč zgolj nedeljski cerkveni red. Pa tudi iz tega je nastal politicum. V št. 195 je neki S. priobčil v »Slov. Narodu« podlistek »Nedeljsko pismo«, v katerem

se pritožuje nad omenjenim ukazom ter patetično kliče: »Narod slovenski! čuj, kako se postopa z ljubljencem tvojim, kako hoté moralično mrcvariti slavnega pesnika tvojega!« Gregorčič je bil pripravljen, smatrati to odredbo za osebno žalitev, čeprav je vedel, da mu ordinariat ni nenaklonjen, kakor je razvidno iz sledečega pisma.

76.

Dragi Nace!

Glede Ljubljane res ne vem kaj storiti. Miče me marsikaj: brezskrbnost v materialnem oziru, majhno delo, družba omikancev, ki bi jo tam našel; od druge strani pa me zavira moje premoženje in ozir na zdravje: menim namreč, da Ljubljanska zima bi bila zame preostra. G. Železnikarju sem sicer že pisal, da poskusim to službico; a zdaj spet stvar premišljujem. Ako bi ne mogel tam ostati, smejali bi se mi kot nestalnežu. Vendar bom videl. —

Kar se tiče cerkve, bilo je vse res; da celo pravili so mi, da mi prepovedo ob nedeljah maševati, ako bi ljudstvo še kaj nadlegovalo okolo cerkve. *neke: grozilo - torej falsifikat.*

Jaz sem se obrnil direktno na škofa, ter mu nekatere reči pojasnil. Vrh tega prišlo je znano nedeljsko pismo in gospoda se je nekoliko oplašila. Škof zdaj trdi, da on ni ukazal cerkve zapreti, da sta vikar moj in župnik ravnala svojevoljno i. t. d. In res v zadnjic je bila cerkev spet odprta. Prof. Berbuč mi je tudi pravil, da je škof pripravljen dati mi katerokoli hočem službo, da naj službujem vsaj malo časa, da mi potem preskrbi penzijo. Ali je to res, ne vem. Ja ako bi to bilo res, kaj praviš Ti na to? Ali bi ne bilo morda res bolje tu prevzeti kako službico, ako mi biskup zagotovi v kratkem času pokojnino. Odpiši na to vprašanje. *hi (vignoni)*

Vina bo letos manj od lani toda prav slabo ne bo, nekam srednje vrste, še zmirom dobro. Kar je bolnega že zdaj odbiramo, pa je precej sladko. — Obečal si na jesen priti k meni, — kdaj se to zgodi?

Srčen pozdrav gospé in Tebi

12/9 88.

Tvoj S. Gr.

Pismo št. 77. je pisano s svinčnikom na zadnjo stran letaka »Molitev Jeremije velikega preroka in domoljuba« in Gruntar ga je označil z letnico 1888. Pisano je za Božič ali Novo leto. *12 a. f. 190*

77.

Dragi Nace!

Hvala lepa gospej in Tebi za prijazna voščila. Bog dodeli tudi Vama vse dobro! — Kar se tiče srne, moram priznati, da mi divjačina ugaaja; ako kaj pošlješ, blagovoli sam razdeliti in vsakemu posebe poslati — seveda dr. Frankotu večji delež, ker je družina številnejša. — Za potovanje se pač težko odločim, ker je zamé prevtrudljivo; vendar hvala za ponudbo. — Pišem Ti to na prevod »molitve Jeremijeve«. Preložil sem tudi ostale njegove »žalostinke«, ki se pojo pri večernicah na veliki petek. Pridejal sem pa en iztis tudi za gospo mamó Cene-tovo, ki mi je v sanjah na prsi pripela toliko redov,

o katerih se meni nikoli ne sanja. Saj bi tudi nobenega ne sprejel; pa čemu o tem govoriti, ko pač nikomur ne pride na um, da bi ga mi ponudil. Pozdravi mi vse ribniške znance, kakor jaz pozdravljam Vaju.

Skrb za pokojnino je pesnika le silila, da stopi za nekaj časa v službo. Iskal je kaj primernega. »Gradišče vsprejeti ne morem,« pravi v pismu št. 78. Vendar se je tudi to pot premislil in je le šel na Gradišče.

78.

Dragi Nace!

Iskrena Vama zahvala za poslana mi veliko-nočna darila. Kakó naj pa jaz kaj storim za Vaju? ... Božični košek naj pošta plača, to je nje dolžnost. Denar tudi vidva lahko prav obrneta, čemu bi ga pošti puščala!

Lojzetu sem povedal za obleko, ki mu jo imaš poslati; ni treba praviti, da je bil silno vesel.

Denara iz Ljub. še nisem prejel, pa menda ga do bom, ker mi je Hribar o tem že vdrugič pisal.

Službe meni prav primerne ne vidim nobene, a Gradišče vsprejeti ne morem, ker bi se gotovo sčasoma vrnile iste razmere kakor prej. Bomo videli. O priliki pa vendar pojdem k škofu, ker čujem, da bi bil tega zelo vesel. Ustmeno mu lahko marsikaj pojasnim. — Ponavljajoč svojo zahvalo in Vaju srčno pozdravljajoč bivam vedno

22./4. 89.

Vama vdani S. Gr.

Tudi Lojze in Cila Vaju vsakrat lepo pozdravljata, a jaz vedno pozabim to zapisati. Bog!

Poslej so pesnikova pisma zelo redka. Pismo št. 78. je pisano deset let pozneje nego zgornje. L. 1903. se je Gregorčič preselil v Gorico, od koder se je prijatelju le poredkoma javljal, in je tam umrl 24. novembra 1906.

79.

Dragi Nace!

Vsem pozdravljavcem prav srčen pozdrav! Vložil sem prošnjo za pokojnino.

Tvoj stari S. Gregorčič.

Gradišče 8./2. 899.

80. [Razglednica.]

18./10. 04.

Hvala za voščila obema. LX letnica šla je pri meni mimo prav tiho, hvala Bogu! Vedeli so mojo misel in me pustili v miru. Pozdravov iz daljave sem pa dobil še preveč za odgovarjati.

Ali ne prideta res nič več v Gorico? Jaz sem tu bolj zadovoljen in zdrav nego na »hribu«. Presrčne pozdrave Vama pošilja stari S. Gr.

Št. 81. je pisana s svinčnikom na letak »Pre-svetlemu in premilostnemu gospodu dr. Frančišku Sedeju, knezu in nadškofu goriškemu o posvečenju in umeščenju 25. marca 1906.« Tiskano pesem je Gregorčič v izvodu, ki ga je poslal prijatelju, po-

pravil. V 2. kitici je izpremenil rimi »zdaj — vekomaj« v »tej — navselej«, dodal je tri kitice ter 4. in 5. invertiral.

81.

Dragi Nace!

Hvala za obvestilo in vabilo. Poslužiti se ga ne morem: bil sem 4 tedne in še šibak, ter nisem za izrede in izgrede. Čakal Te bom določeni dan doma: na Katarinijevem trgu, št. 4., zadnja vrata na hodniku v I. nadstropju, kjer boš videl nekaj loncev cvetic. —

Ob enem tu dobiš mojo zadnjo pesem iz II. redakcije, ki ni čisto brez jedra. Srčen pozdrav obema. Na svidenje!

24/4 06.

Vaju stari S. Gregorčič.

82.

Dragi Nace!

Hvala za list in dopisnico; še bolj srčna hvala za prijateljsko vabilo. Dovolí, da stvar premislim in Ti potem definitivno odgovorim. Pomislekov imam pa mnogo in ne vem, ali se jih bom mogel otresti. Imam ozir na zdravje; lahko bi Vama bil v slučaju bolezni v nadlego. Tudi si moram nabaviti še eno novo suknjo, ker za boljšo družbo nimam nobene; zaradi mene je to vse eno, — a Kranjci nató — še preveč — gledajo. Sicer pa ne bomo imenitnih družb iskali. — Potrpi, odgovor pride še o pravem času.

Priloženo najdeš moje zadnje delce: »odo črvu«. Nič se ga ne plaši: še Ti bo zanašal in potem že tako nič ne boli. — Zdaj imam v delu nek biblijski prevod.

Ponovno se obema zahvaljujoč in Vaju iskreno pozdravljajoč

bivam vedno Vaju stari S. Gregorčič.

16./6. 906.

Št. 82. je zadnje pismo Gregorčičevo prijatelju, pisano je pet mesecev pred smrtjo. Z njim je korespondenca končana. Dostavim naj le še pismo izza časa, ko je pesnik pripravljaj prvi zvezek Poezije; dobil sem ga šele pozneje in ga nisem več mogel po časovnem redu uvrstiti. Št. 83. je zanimiva v dvojnem oziru: iz uvoda vidimo, da se je Gregorčič bal podpisati na svojo knjigo, kakor se je obotavljal, preden se je odločil, da jo sploh izda; potem pripoveduje o postanku pesmi »Oljki«. Iz tega poročila je razvidno, s kako lahkoto je pisal svoje blagoglasne verze, če je bil dobro razpoložen.

83.

Dragi Nace!

Gledé podpisa svojega imam samo še par dni časa, ker potem moram Kl. poslati naslov knjige; pomislim še nekoliko, a najbrž da se podpišem.

Torej naj bode, dodam celo polo, da bode 160 strani, potem pa pri taki obliki knjige nikdó ne bo mogel reči, da je cena pretirana. Gradiiva za še eno polo imam; dodam znani ti odlomek in še dve

drugi pesmi; eno teh sem ta hip (2¼ popoldne) končal; spisal sem danes blizu 70 verzov. Naslov pesmi je »Oljki«, šteje blizu 140 verzov; morda jo pošljem prej tudi »Zvonu«, ker je oljna nedelja tukaj.

Papirja več ne bom naročeval, naj se tiska za enkrat 1800 iztisov, — iz razprodaje knjig bom nekoliko razvidel, v koliko so moje poezije res priljubljene. Ako bi zmanjkalo knjig veselilo bi me; čez kaj časa naredi se lahko drugo izdajo. —

Na Gradišče pojdem po veliki noči, samo če naredi ljudstvo mir z župnikom. Saj tam bom tako kakor v penziju! —

Glede dat iz mojega življenja, se mi zdi, da niso potrebne: zdaj naj kritikujejo pesmi, biografija naj se piše po smrti; morda jo spišem celo sam kedaj, da ne narede iz mene kaj drugega nego sem v resnici.

Bog Te živi!

Iz srca Tvoj S. Gregorčič.

V Rifbgu 4/3 882.

S priobčenjem teh pisem je, mislim, le ustrezno pesnikovi želji, »da ne narede iz mene kaj drugega nego sem v resnici«.

Blodnje.

»Jaz vidim: obraz čudovit se vzpenja
iz noči...«
Ničesar ni —

»Črne roke sezajo v moje srce,
kače sikajo — o bolest!
Le senca vej in vetra šelest —

»O, dolga vrsta, za grobom grob
neskončen pokop...«
Vrsta gorá iz noči, ko se jutro rodi —

Jaz gorim — tvoja roka mi čelo hladi.

France Bevk.

Nasmeh.

France Bevk.

Neznosen je bil ta njegov prijatelj. Držal ga je za suknjo, tiščal je vanj z obrazom in besedo, hotel ga je prepričati do cela, da je neumno hoditi ob tej uri domov, da to delajo kokoši... in še mnogo drugih reči mu je govoril. Priletni uradnik Šimen se ta večer ni dal prepričati, bil je celo nestrpen, cepetal je in hrepeneče čuvstvo ga je vleklo strani.

»Ne, ne! Nocoj ne! Grem domov!«

»Zakaj nocoj domov? Kaj te čaka doma? Ura je zgodnja...«

»Kaj jaz vem, zakaj in kaj me čaka doma? Vseeno! Zakaj bi enkrat ne napravil izjeme? Kaj vem, zakaj se mi je zahotelo domov? Mislim, da me nekaj čaka doma, nekaj lepega — kaj vem, kaj...«

»Neumnosti!«

»Adijo!«

»No, no!...«

Prijatelj je gledal za njim. Šimnu se je opotekala noga skozi ulice, vesel je zavihtel palico. Pa ko je stopil v temno vežo, je obstal. Zgrozil se je

nad temo, ko ni mogel v hipu najti stopnic. Bulil je in ni videl ničesar, zdelo se mu je le, da se višnjevkaste iskricice vžigajo v temi.

Tipal je s koraki po stopnicah, otipal je zid, vrata... Begaje z roko je iskal luknjice za ključ, ki je zahreščal.

V sobi je bila tema, le skozi okna je medlo sijalo. Kje je pozabil vžigalice? Človek je v prijetni družbi in pozabi vse, pusti vse. Na nočni omarici je skoraj prevrgel steklenico, preden je dobil vžigalice in prižgal luč. Potem se je svetloba razlila po stenah in je čudno zasijala.

Razgledal se je po sobi — njegove oči so obstale in obstrmele. Česa manjka? Zdi se, da nečesa manjka, nečesa velikega, nenadomestljivega. Kdo je bil tu? Prikradel se je, odprl z vetrivom vrata in pobral vse, vse, vse... Samo posteljo z omarico je pustil in omaro za obleko, mizo, dva stola, umivalnik in stenski koledar ter eno pokrajinsko sliko, ki predstavlja jezero v alpah. Samo to je pustil, golo beračijo, česar se sam boji vsak večer, drugo je